

Kvalita a flexibilita lidských zdrojů v regionech ČR

**Autoři: Olga Kofroňová
Zdeňka Šimová**

Working Paper NOZV-NVF č.1/2007

Abstrakt:

Studie se skládá ze tří dílčích částí. První se zabývá vzdělanostními charakteristikami lidských zdrojů v krajích ČR, zejména vzdělanostní strukturou, vzdělanostní mobilitou a počtem studujících v terciárním vzdělávání a mírou účasti dospělých na dalším neformálním vzdělávání. Druhá část zkoumá zaměstnanost v technologicky náročném zpracovatelském průmyslu, ve znalostně náročných službách a v ICT sektoru. Je sledován podíl zaměstnanosti v kvalifikačně náročných profesích na celkové zaměstnanosti v kraji. Poslední část se zabývá rozdíly v míře podnikání v jednotlivých krajích. Jsou vyhodnoceny ukazatele charakterizující podíl podnikatelů na celkové zaměstnanosti, podíl podnikatelů na zaměstnanosti ve vybraných sektorech ekonomiky kraje a vzdělanostní strukturu podnikatelů. Flexibilita zaměstnanosti je analyzována na základě ukazatelů částečných pracovních úvazků. V této souvislosti je také zkoumána závislost mezi mírou nezaměstnanosti daného kraje a podílem částečných úvazků. Dále je využito ukazatelů podílu osob vykonávajících druhé zaměstnání ve vybraných odvětvích a profesních skupinách.

Abstract:

The study consists of three parts. The first part deals with educational characteristics of human resources in regions of the Czech Republic, particularly their educational structure, educational mobility, the number of students in tertiary education and the rate of participation of adults in non-formal continuing education. The second part examines employment in technology-intensive manufacturing industries, in knowledge-intensive services and in the ICT sector. It focuses on the proportion of skills-intensive professions in total employment in regions. The final part concerns the differences in the level of entrepreneurship in various regions. Indicators as assessed that characterise the proportion of entrepreneurs in total employment, their proportion in the employment in selected sectors of the regional economy, and their educational structure. The flexibility of employment is analysed based on indicators of part-time work. The dependence between the rate of unemployment in the given region and the proportion of part-time work is also examined in this context. Moreover, indicators are used that illustrate the proportion of people in selected industries and professional categories who perform a second job.

Klíčová slova: lidské zdroje, regiony ČR, zaměstnanost, vzdělanostní struktura

JEL Classification: J21, J24, R11, E24, J44, J62

Recenze: PhDr. Pavel Kuchař, CSc – Fakulta sociálních věd, UK, Praha

Řada studií Working Paper NOZV-NVF je vydávána s podporou grantů MPSV 1J020/04-DP2, MPSV 01J005/04-DP2 a MŠMT 1M0021622405.

© Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání NVF
ISSN 1801-5476

Profil autorů:

PhDr. Olga Kofroňová, Ph.D. má dlouholeté zkušenosti jako odborný a výzkumný pracovník v oblasti koncepce a strategie rozvoje odborného vzdělávání, kurikula odborného vzdělávání, kutikulární politiky, vztahu systému vzdělávání a trhu práce, srovnávací pedagogiky. Účastnila se práce na grantových projektech pro MŠMT a MPSV, dále se účastnila práce na mezinárodních projektech z oblasti odborného vzdělávání realizovaných OECD, CEDEFOP a ETF. Pracuje rovněž v Národním ústavu odborného vzdělávání.

Mgr. Zdeňka Šímová je absolventkou oborů sociologie a psychologie na FF UK v Praze, má praxi v oblasti lidských zdrojů a personalistiky. Podílí na realizaci národních a mezinárodních projektů v oblasti zaměstnanosti a vzdělávání. Je projektovou manažerkou Evropské referenční a expertní sítě (Refernet) založené Cedefopem.

Zpracování dat: Hana Žáčková

Technická spolupráce: Michaela Povolná, DiS.

OBSAH

1. ÚVOD.....	5
2. VZDĚLANOSTNÍ CHARAKTERISTIKY LIDSKÝCH ZDROJŮ V REGIONECH.....	6
2.1 VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA	6
2.2 VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA A ROZDÍLY V HRUBÉM DOMÁCÍM PRODUKTU	8
2.3 VZDĚLANOSTNÍ MOBILITA	9
2.4 STUDUJÍCÍ V TERCIÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ V REGIONECH	12
2.5 ÚČAST NA DALŠÍM NEFORMÁLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	16
3. ZAMĚSTNANOST VE ZNALOSTNĚ NÁROČNÝCH ODVĚTVÍCH V REGIONECH.....	18
3.1 ZAMĚSTNANOST V TECHNOLOGICKY NÁROČNÉM ZPRACOVATELSKÉM PRŮMYSLU	18
3.2 ZAMĚSTNANOST VE ZNALOSTNĚ NÁROČNÝCH SLUŽBÁCH	19
3.3 ZAMĚSTNANOST V ICT SEKTORU	20
3.4 ZASTOUPENÍ KVALIFIKAČNĚ NÁROČNÝCH PROFESÍ V EKONOMICE KRAJŮ	21
4. PODNIKÁNÍ A NĚKTERÉ ASPEKTY FLEXIBILITY ZAMĚSTNANOSTI V REGIONECH... 	23
4.1 PODNIKÁNÍ V REGIONECH.....	23
4.2 FLEXIBILITA ZAMĚSTNANOSTI V REGIONECH	26
4.3 ČÁSTEČNÉ PRACOVNÍ ÚVAZKY	26
4.4 DRUHÉ ZAMĚSTNÁNÍ	28
5. VÝZVY	31
6. ZÁVĚR.....	32
7. PŘÍLOHY	35
8. LITERATURA	40

1. ÚVOD

Kvalita lidských zdrojů je významným faktorem potenciálních možností rozvoje a konkurenceschopnosti jednotlivých regionů ČR. Rozhodujícími faktory, které ovlivňují kvalitu lidských zdrojů, jsou především vzdělávací příležitosti a pracovní příležitosti v daném regionu. V neposlední řadě hraje důležitou roli i regionální politika v oblasti veřejného sektoru, zejména ve vzdělávání a při podpoře podnikání. Proto za analytickou jednotku byly zvoleny kraje, jejichž zastupitelstva mohou v rámci svých samosprávných pravomocí do určité míry ovlivnit směřování jednotlivých krajů ke znalostně založeným ekonomickým celkům. Krajské měřítko má však na druhé straně určitou nevýhodu, neboť jednotlivé kraje nemají stejnou velikost a v počtu obyvatelstva se liší až čtyřnásobně.

Pozornost je věnována analýze rozdílů mezi kraji co do různých aspektů kvality lidských zdrojů. Je sledována úroveň vzdělání populace jednak celkem a jednak v rámci jednotlivých věkových skupin, dále kvalifikační náročnost pracovních příležitostí a také vybrané charakteristiky flexibility lidských zdrojů v podobě podnikání a pružných pracovních úvazků.

2. VZDĚLANOSTNÍ CHARAKTERISTIKY LIDSKÝCH ZDROJŮ V REGIONECH

Tato část se zaměřuje na základní charakteristiky vzdělanosti lidských zdrojů v regionech jako jsou vzdělanostní struktura a vzdělanostní mobilita. Zvláštní pozornost je věnována studujícím v terciární sféře, kteří představují budoucí potenciál kvalifikovaných pracovních sil, a také účasti na dalším vzdělávání, která vypovídá o tom, do jaké míry si dospělí doplňují a inovují potřebné znalosti a dovednosti.

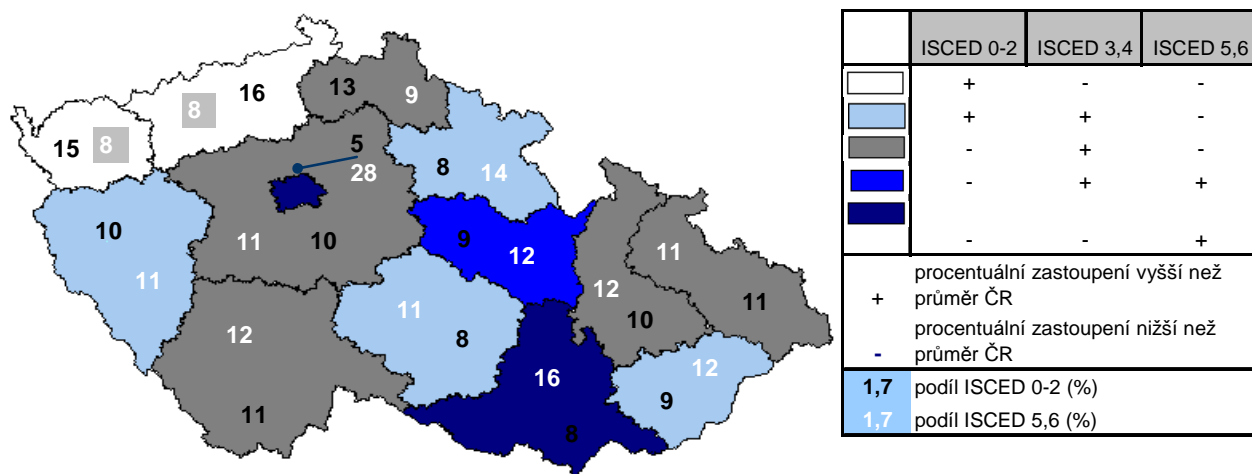
2.1 Vzdělanostní struktura

Jednou ze základních charakteristik kvality lidských zdrojů je vzdělanostní struktura populace vyjádřená podílem obyvatelstva ve věku 25–64 let, které dosáhlo jednotlivých úrovní vzdělání, na celkovém počtu obyvatel této věkové skupiny. Vzdělanostní struktura ekonomicky aktivních obyvatel v jednotlivých krajích vypovídá o kvalitě lidských zdrojů, které má daný region k dispozici. Vzhledem k tomu, že podíl nekvalifikovaných činností stále klesá, stává se základním předpokladem pro uplatnění na trhu práce alespoň středoškolské vzdělání a odborná kvalifikace. Pro ekonomický rozvoj krajů je důležité zejména zastoupení obyvatel s vyšší úrovní vzdělání, kteří jsou schopni vytvářet a aplikovat nové poznatky a podílet se na rozvoji znalostně náročných oborů činnosti a odvětví hospodářství kraje.

Jak ukazuje obrázek 1 a podrobněji tabulka 1A v příloze, vzdělanostní struktura je v krajích ČR poměrně rovnoměrná, co se týká středoškolsky vzdělaného obyvatelstva (ISCED 3). Regionální rozdíly se ovšem projevují v zastoupení osob se základním vzděláním a bez vzdělání (ISCED 0–2) a terciárně vzdělaných osob (ISCED 5, 6). Tyto rozdíly kromě jiného odrážejí i odlišnosti ve struktuře pracovních příležitostí lokalizovaných v jednotlivých krajích a v jejich kvalifikační náročnosti. Může se však projevit i vliv dojížděky do zaměstnání, kdy kvalifikovaná pracovní síla s trvalým bydlištěm v daném kraji dojíždí do zaměstnání mimo kraj, stejně jako skutečnost, že kvalifikovaná pracovní síla zastává pracovní pozici s nižší kvalifikační náročností.

Praha jako nejvýznamnější vysokoškolské centrum ČR s vysokou koncentrací nejen orgánů celorepublikové státní správy, ale i znalostně náročných odvětví průmyslu a služeb vykazuje zásadně odlišnou vzdělanostní strukturu od ostatních krajů ČR. V roce 2006 zde nedosahoval podíl obyvatelstva se základním vzděláním a bez vzdělání ani 5 %, naproti tomu podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva tvořil více jak jednu čtvrtinu. Praha má ve srovnání s ostatními kraji i vysoké procento maturantů, takže celkový podíl obyvatelstva, které disponuje středoškolským vzděláním s maturitou a vysokoškolským vzděláním, se blíží třem čtvrtinám.

Obrázek 1: Srovnání vzdělanostní struktury krajů (2006)

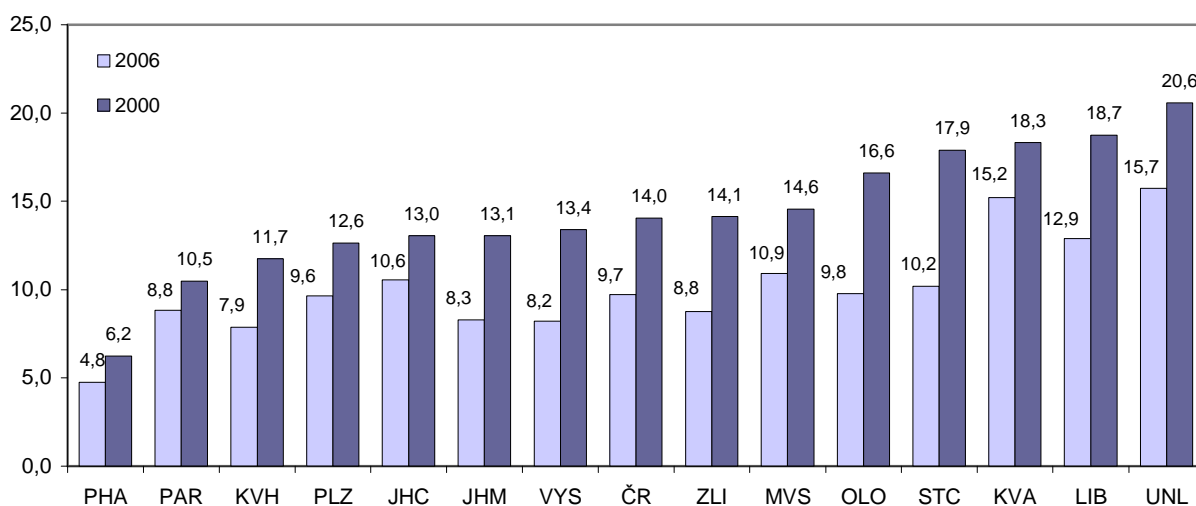

Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Druhým regionem s výraznějším podílem terciárně vzdělaného obyvatelstva (16 %) je Jihomoravský kraj s významným vysokoškolským centrem Brnem. Nicméně zde tvoří lidé se středoškolským vzděláním s maturitou a s vysokoškolským vzděláním již pouze polovinu obyvatelstva. Je nutno si ovšem uvědomit, že Praha je vyčleněna jako region samostatně, kdybychom ji posuzovali společně se Středočeským krajem obraz by byl poněkud jiný.

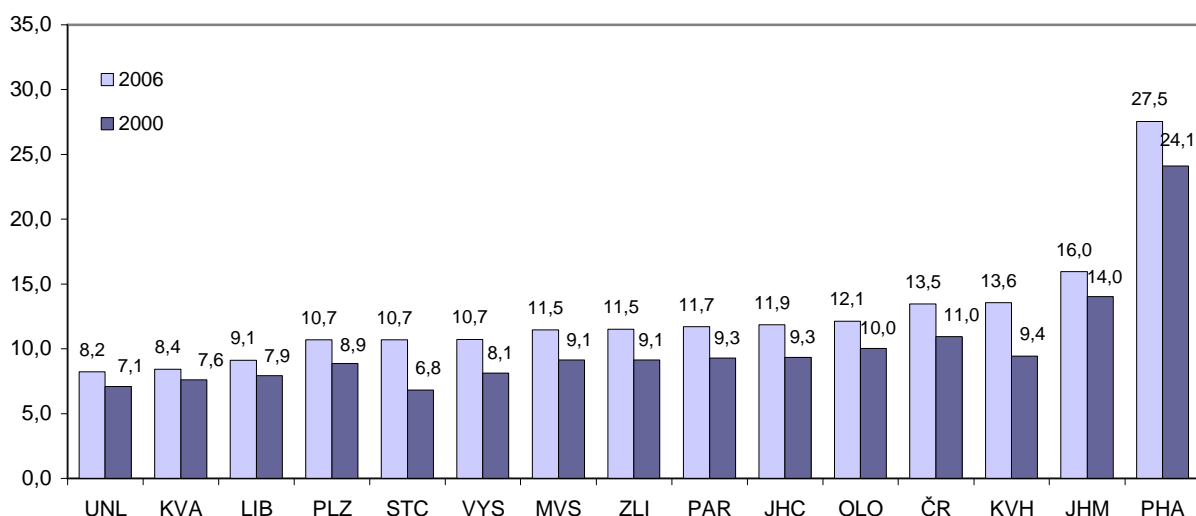
Na druhé straně spektra regionů s nejnižší úrovní vzdělanosti se nacházejí kraje severozápadních Čech – Ústecký, Karlovarský a Liberecký. Zdaleka nejhorší vzdělanostní strukturu v celé ČR má Ústecký kraj s největším podílem populace se základním vzděláním a bez vzdělání (15,5 %) a nejmenším podílem populace s terciárním vzděláním (8,2 %). Avšak i tento kraj přesahuje cíl, který si v rámci Lisabonské strategie dala Evropská unie, tj. alespoň 80 % obyvatelstva ve věku 25–64 let se středoškolským a vyšším vzděláním. Přestože ve dvou z těchto krajů (Ústeckém a Libereckém) existují již dlouhodobě veřejné vysokoškolské instituce, jejich vliv se dosud výrazněji neprojevil ve zvýšení podílu terciárně vzdělaných. Jiná situace je v Karlovarském kraji, kde se teprve postupně buduje vysokoškolská instituce, která je soukromá a zatím pouze bakalářského typu.

Obrázek 2: Podíl osob se základním vzděláním a bez vzdělání na populaci 25–64 let (v %)

Pramen: ČSÚ (2000, 2006f), vlastní výpočty.

Obrázek 3: Podíl terciárně vzdělaných na populaci 25–64 let (v %)

Pramen: ČSÚ (2000, 2006f), vlastní výpočty.

Sledujeme-li vývoj od roku 2000 (viz obrázky 2 a 3), projevuje se v něm především snižování podílu obyvatelstva se základním vzděláním a bez vzdělání. Dochází k tomu nejen v krajích, kde je zatím relativně vysoký podíl nízkokvalifikovaného obyvatelstva (např. Ústecký kraj), ale i v krajích charakterizovaných jeho malým podílem (Praha). V krajích s nepříznivou strukturou, tj. s vysokým zastoupením populace se základním vzděláním je vývoj charakteristický rychlejší dynamikou, tedy vyšším poklesem tohoto podílu. V některých dalších krajích došlo mezi roky 2000 a 2006 ke skutečně dynamickému snižování podílu obyvatel se základním vzděláním a bez vzdělání. Příkladem je Středočeský kraj s poklesem o 7,7 p.b., a Olomoucký kraj s poklesem o 6,1 p.b.

Podíl obyvatelstva se středoškolským vzděláním zůstal ve všech krajích relativně stabilní, projevila se však diferenciací uvnitř této skupiny, a to mírný posun ve prospěch středoškolského vzdělání s maturitou.

Positivní vývoj, který vedl ke zvýšení podílu terciárně vzdělaných osob v populaci, se projevil s největší dynamikou v Královéhradeckém kraji (4,2 p.b.) a ve Středočeském kraji (3,9 p.b.). Lze se domnívat, že ve Středočeském kraji to byl důsledek zejména expanze pražské aglomerace do satelitních městeček, kam se pravděpodobně stěhuje obyvatelstvo s relativně vysokou úrovní dosaženého vzdělání. V případě Královéhradeckého kraje lze uvažovat o pozitivním vlivu tamějších institucí terciárního vzdělávání a rovněž skladby pracovních příležitostí, která je relativně příznivá z hlediska náročnosti na dosaženou kvalifikaci. Absolventi terciárního studia, zejména vysokých škol, nacházejí odpovídající uplatnění v regionu a nemají důvod tento kraj opouštět a stěhovat se za prací do jiných částí republiky.

2.2 Vzdělanostní struktura a rozdíly v hrubém domácím produktu

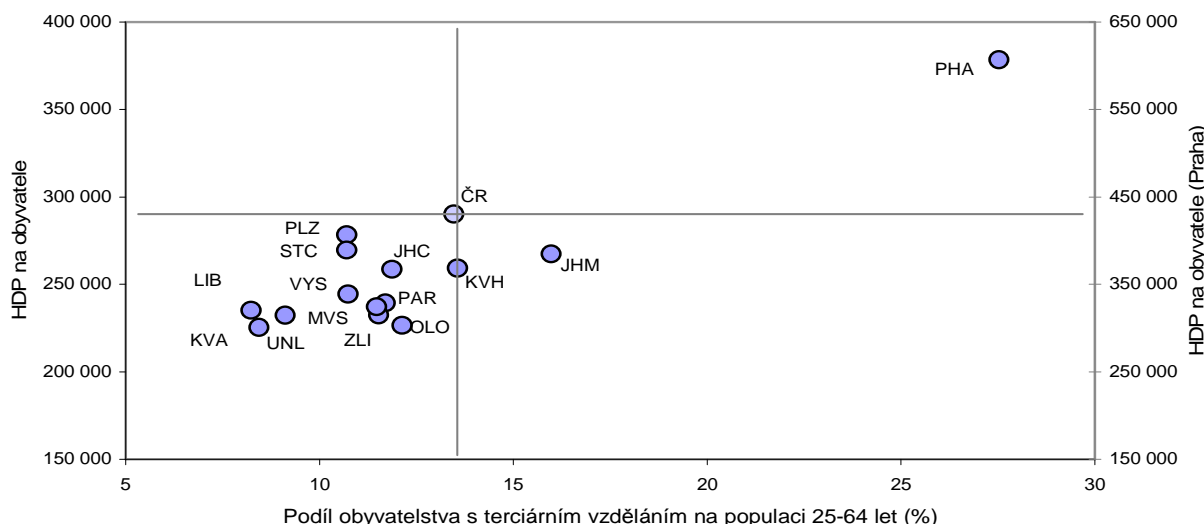
Rozdíly v hrubém domácím produktu připadající na terciárně vzdělanou pracovní sílu v krajích ČR ukazuje obrázek 4. Znázorňuje vztah mezi podílem terciárně vzdělané pracovní síly (obyvatelstva ve věku 25–64 let) a výší hrubého domácího produktu připadajícího na jednoho obyvatele v jednotlivých krajích České republiky. Z tohoto vztahu můžeme odvodit rozdíly v přínosech terciárně vzdělané pracovní síly k ekonomické úrovni jednotlivých krajů, pokud budeme abstrahovat od dalších faktorů ovlivňujících výši hrubého domácího produktu.

Z obrázku je patrné, že Praha zásadně ovlivňuje průměr České republiky co se týká podílu terciárně vzdělaného obyvatelstva i výše hrubého domácího produktu. Tato pozice Prahy jako hlavního města ČR není v evropském měřítku nijak výjimečná. Tam, kde se hlavní město statisticky uvažuje jako samostatný region bez svého přirozeného zázemí, kterým je v případě ČR Středočeský kraj, je nutno počítat s atypickými charakteristikami v oblasti sociální i ekonomické. Mezi příčiny např. patří, že do hlavního města jsou situovány největší vysoké školy v zemi a centra kulturních institucí, že se sem soustřeďují sídla firem, realizuje se zde velký podíl maloobchodního i velkoobchodního obratu, je zde centrum dopravní infrastruktury a logistiky apod.

Vzhledem k mimořádné pozici Prahy se všechny ostatní kraje ocitají pod průměrem České republiky. Většinou se proto nacházejí ve čtvrtém kvadrantu zmíněného obrázku. V rámci tohoto kvadrantu lze dále identifikovat různé skupiny krajů vyznačujících se obdobnými sociálně ekonomickými charakteristikami.

Obrázek 4: Terciárně vzdělaná populace (2006) a HDP na obyvatele (2005)

Poznámka: HDP Prahy je z důvodu čitelnosti grafu znázorněno na vlastní ose (vpravo), HDP ostatních krajů je znázorněno na levé ose, skutečná vzdálenost Prahy od ostatních regionů je ve směru osy x ještě výraznější než na obrázku. Pramen: ČSÚ (2006c, 2006d), vlastní výpočty.

Ve čtvrtém kvadrantu se nacházejí kraje, které mají nízký podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva a zároveň nízký hrubý domácí produkt – Karlovarský, Ústecký a Liberecký. V těchto krajích není dostatečný potenciál vzdělaného obyvatelstva, které by mohlo táhnout ekonomický rozvoj. Dále se zde nachází skupina krajů, jejichž situace je z hlediska zkoumaného vztahu také málo příznivá, tzn. že mají vyšší podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva, ale nízký hrubý domácí produkt – k nim patří moravské kraje Olomoucký, Zlínský a Moravskoslezský.

Do skupiny krajů, které také nevyužívají dostatečně svůj potenciál, patří i Vysočina a Pardubický kraj. Tyto kraje zhodnocují svůj potenciál terciárně vzdělaného obyvatelstva pouze o něco málo lépe než předchozí tři kraje. Další skupina krajů se vyznačuje vyšší hodnotou hrubého domácího produktu při podobném podílu terciárně vzdělaného obyvatelstva jako předchozí skupina. Lze tedy konstatovat, že tyto kraje zhodnocují svůj potenciál terciárně vzdělané pracovní síly lépe – je to Plzeňský kraj, Středočeský kraj a Jihočeský kraj.

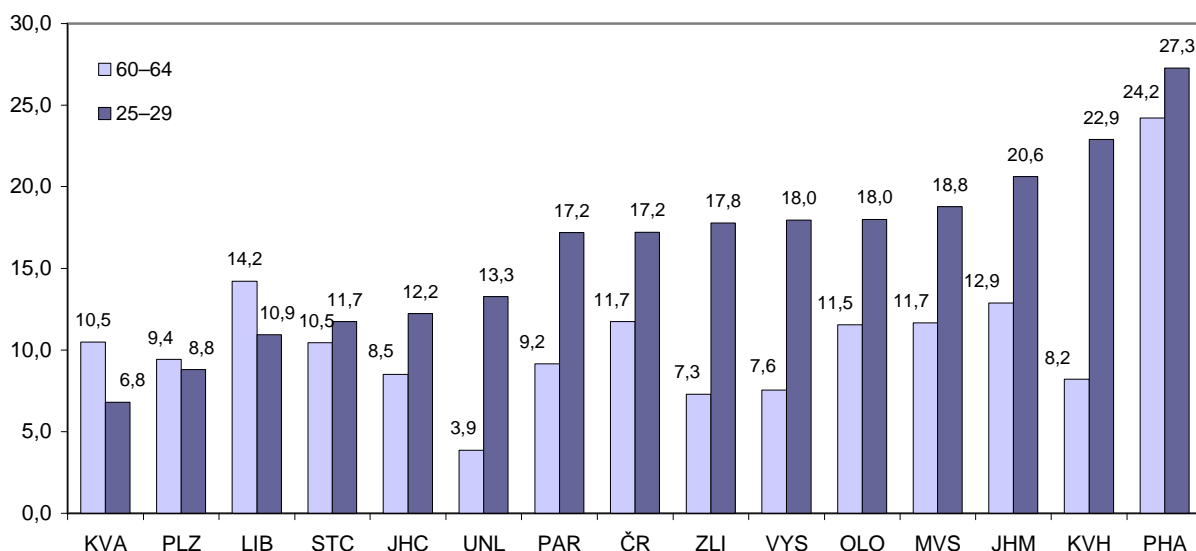
Královéhradecký a Jihomoravský se v uvedeném obrázku umístily ve třetím kvadrantu; mají v rámci ČR vyšší hrubý domácí produkt srovnatelný s předchozí skupinou, ale také po Praze nejvyšší podíl terciárně vzdělané populace. V těchto krajích tedy vzdělaná pracovní síla přináší adekvátní příspěvek k ekonomické úrovni – k hrubému domácímu produktu statisticky vykazovanému v těchto krajích.

2.3 Vzdělanostní mobilita

Růst vzdělanostní úrovně obyvatelstva je předurčován vzestupnou vzdělanostní mobilitou, která vyjadřuje skutečnost, že děti dosahují vyšší úrovně vzdělání než jejich rodiče, resp. že mladší věkové skupiny převyšují svojí vzdělanostní úrovní starší věkové skupiny. Dynamika mezigenerační mobility je výrazně ovlivněna výchozí vzdělanostní úrovní, tj. podílem terciárně vzdělaného obyvatelstva ve věkových skupinách, které jsou základnou pro srovnávání. Nezanedbatelný je rovněž vliv změn v kvalifikační náročnosti pracovních příležitostí. Vzdělaná mladá generace musí nalézt odpovídající pracovní uplatnění, aby z daného kraje neodcházela.

Pro konkurenceschopnost ekonomiky je důležité, aby věkové skupiny vstupující na trh práce dosáhly vyšší úrovně vzdělání než věkové skupiny, které trh práce opouštějí. Proto je analýza vzdělanostní mobility založena na porovnání vzdělanostní úrovně obyvatelstva ve věku 25–29 let a ve věku 60–64 let. Vzdělanostní úroveň je vyjádřena jako podíl osob s terciárním vzděláním v příslušné věkové skupině.

Obrázek 5: Podíl terciárně vzdělaných ve věkových skupinách 25–29 a 60–64 (rok 2006, v %)

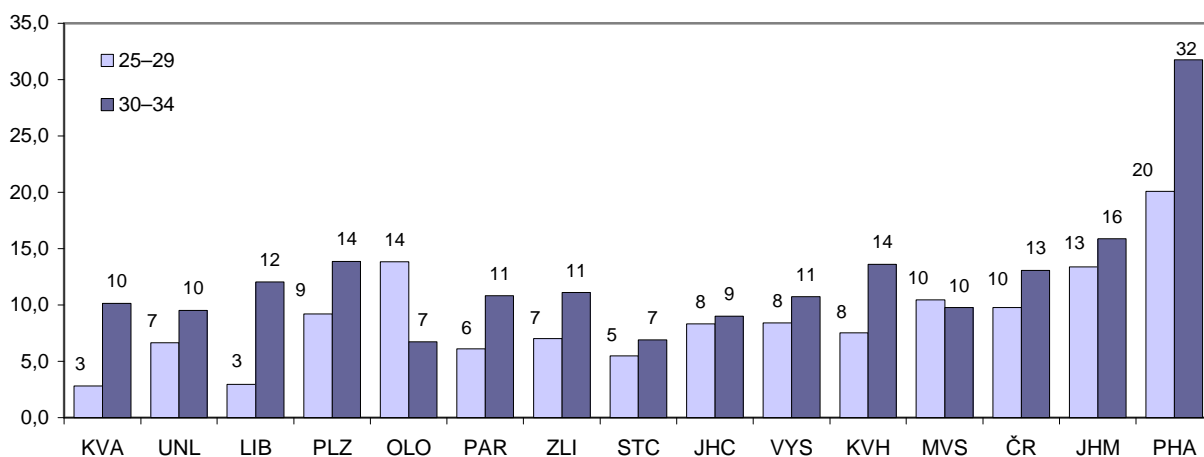
Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Jak ukazuje obrázek 5, v roce 2006 se ve většině krajů prosadila pozitivní vzdělanostní mobilita (podrobněji viz tabulka 2A v příloze). Výjimku tvoří Karlovarský, Liberecký a Plzeňský kraj. Tyto kraje mají také nejnižší podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva ve věkové skupině 25–29 let z celé ČR. Zdaleka nejhorší je situace v Karlovarském kraji, který vykazuje pouze necelých 7 % terciárně vzdělaného obyvatelstva v této věkové skupině. Tento podíl je dokonce o 3,7 p.b. nižší než ve věkové skupině 60–64 let, což znamená negativní vzdělanostní mobilitu. Snižování podílu kvalifikovaných pracovních sil v těchto krajích snižuje jejich schopnost absorbovat investice do znalostně náročných odvětví průmyslu a rozvíjet znalostně náročné služby. To má nepříznivý vliv na jejich konkurenceschopnost v rámci ČR a samozřejmě i v rámci přeshraniční spolupráce, protože dva z těchto krajů sousedí s Německem.

Jiná situace je v Ústeckém kraji, který má sice také podprůměrný podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva ve věkové skupině 25–29 let (13,3 %), nicméně vykazuje vysokou změnu v podílu terciárně vzdělaných v rozsahu 9,4 p.b. oproti věkové skupině 60–64 let. Takto dynamická pozitivní vzdělanostní mobilita není ovšem nejvyšší v ČR. Nejvyšší mobilitu vykazuje Královéhradecký kraj (14,7 p.b.), který má vedle Prahy také vysoký podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva ve věkové skupině 25–29 let (22,9 %).

Podobnou dynamiku ve vzdělanostní mobilitě má i Zlínský kraj (10,5 p.b.) a kraj Vysočina (10,4 p.b.), které mají také nadprůměrný podíl terciárně vzdělaných ve věkové skupině 25–29 let v rámci ČR. Tyto kraje mají tedy silný kvalifikační potenciál, který je do budoucna předpokladem jejich konkurenceschopného ekonomického rozvoje. Velmi významné je to pro Ústecký kraj, který tak rychle vyrovnává své dosavadní handicap, co se týká vzdělanostní struktury populace.

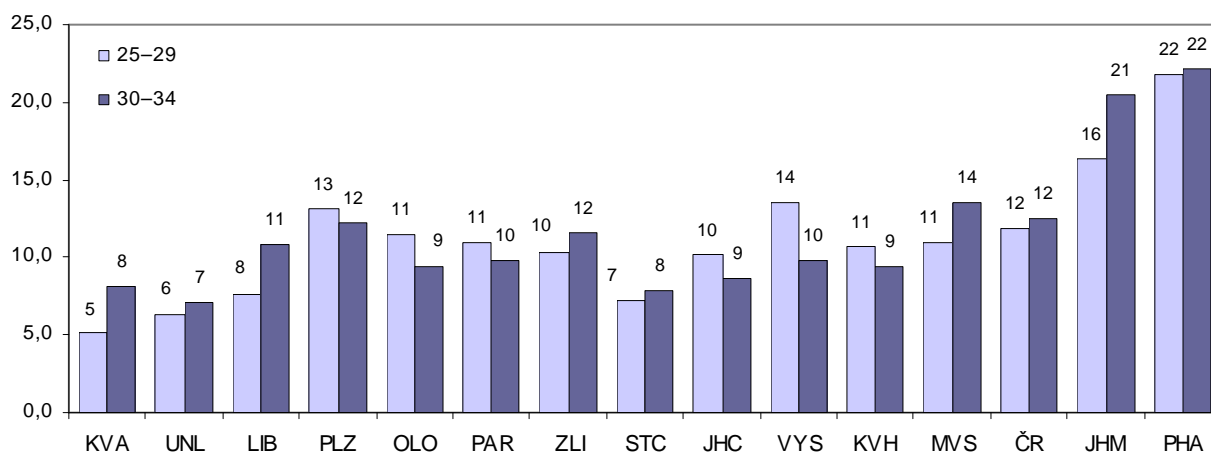
Obrázek 6: Podíl terciárně vzdělaných ve věkových skupinách 25–29 a 30–34 (2000, v %)

Pramen: ČSÚ (2000), vlastní výpočty.

Praha je opět specifická v tom, že vedle celkově vysoké vzdělanostní úrovně ve všech věkových skupinách má i nejvyšší podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva ve věkové skupině 60–64 let (24,2 %) v rámci ČR. Tato výchozí situace ani neumožňuje příliš dynamickou vzdělanostní mobilitu, nicméně rozdíl v podílu terciárně vzdělaných mladých lidí je zde oproti skupině 60–64 let 3 p.b.

Obrázek 7: Podíl terciárně vzdělaných ve věkových skupinách 25–29 a 30–34 (2003, v %)

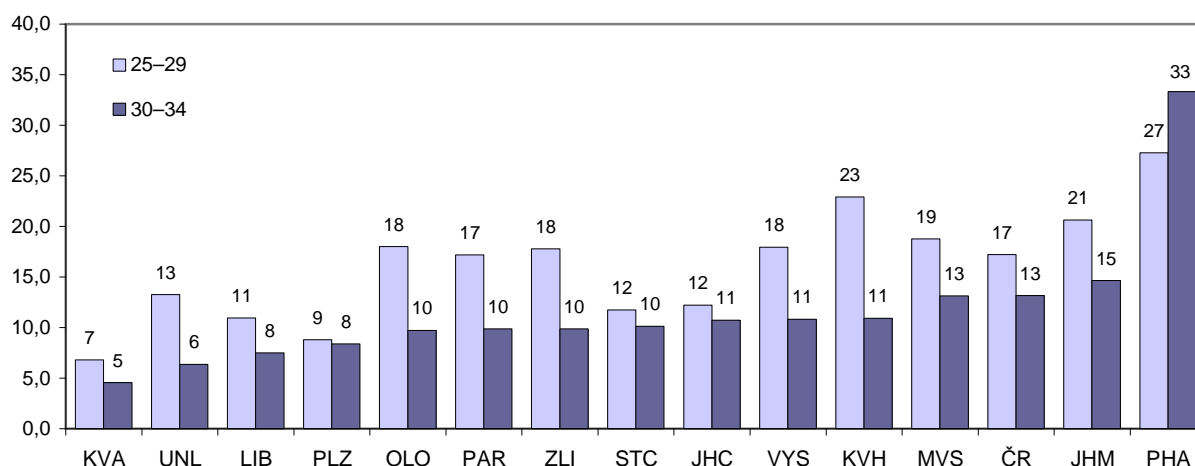

Pramen: ČSÚ (2003b), vlastní výpočty.

Sledujeme-li vývoj od roku 2000 (viz obrázky 6, 7, 8) je především důležité poukázat na to, že podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva je v roce 2000 skoro ve všech krajích vyšší ve věkové skupině 30–34 let než v mladší věkové skupině 25–29 let, kdy mladí lidé tradičně dokončují vysokoškolské studium. Nejvýrazněji se tato situace projevila v Praze, kde rozdíl v podílu terciárně vzdělaných ve věku 25–29 let a 30–34 let činil 11,7 p.b. V roce 2003 se tento trend láme a v roce 2006 je již ve všech krajích kromě Prahy vyšší podíl terciárně vzdělaných ve věkové skupině 25–29 let oproti následující věkové skupině 30–34 let. To může být ovlivněno tím, že studenti dokončovali terciární vzdělání v průměru později, protože z důvodu nedostatečných kapacit vysokoškolského systému později studium zahajovali nebo jej častěji přerušovali z důvodu získání praxe, studia v zahraničí, změny studijního oboru apod. V současné době se situace normalizuje, přičemž určitý vliv jistě mělo zavedení poplatků za prodloužování studia oproti standardní době a také rozmach kratších bakalářských vysokoškolských programů, které mladí lidé ukončují v nižším věku.

Sledujeme-li vývoj od roku 2000 v jednotlivých krajích, můžeme identifikovat skupinu krajů – Karlovarský, Liberecký a Ústecký, kde sice podíl terciárně vzdělaných od roku 2000 do roku 2006 stoupá ve věkové skupině 25–29 let, ale naopak klesá ve věkové skupině 30–34 let. V Plzeňském kraji dokonce mezi roky 2003 a 2006 klesal podíl terciárně vzdělaných v obou těchto věkových skupinách. I tím se tedy potvrzuje, že terciárně vzdělané obyvatelstvo tyto kraje opouští krátce po ukončení vysokoškolského studia a zřejmě hledá uplatnění jinde. To se děje i v případě Ústeckého kraje, který vykazuje jinak velmi dynamický nárůst počtu terciárně vzdělaných ve věkové skupině 25–29 let.

Obrázek 8: Podíl terciárně vzdělaných ve věkových skupinách 25–29 a 30–34 (2006, v %)

Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Naproti tomu lze vysledovat skupinu jiných krajů, které měly v roce 2000 podprůměrný podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva ve věku 25–29 let, ale vykazují od roku 2000 velmi dynamický vývoj. Je to zejména Královéhradecký kraj (změna o 15,3 p.b.), Pardubický kraj (změna o 11 p.b.), kraj Vysočina (změna o 9,5 p.b.) a Zlínský kraj (změna o 10,8 p.b.).

2.4 Studující v terciárním vzdělávání v regionech

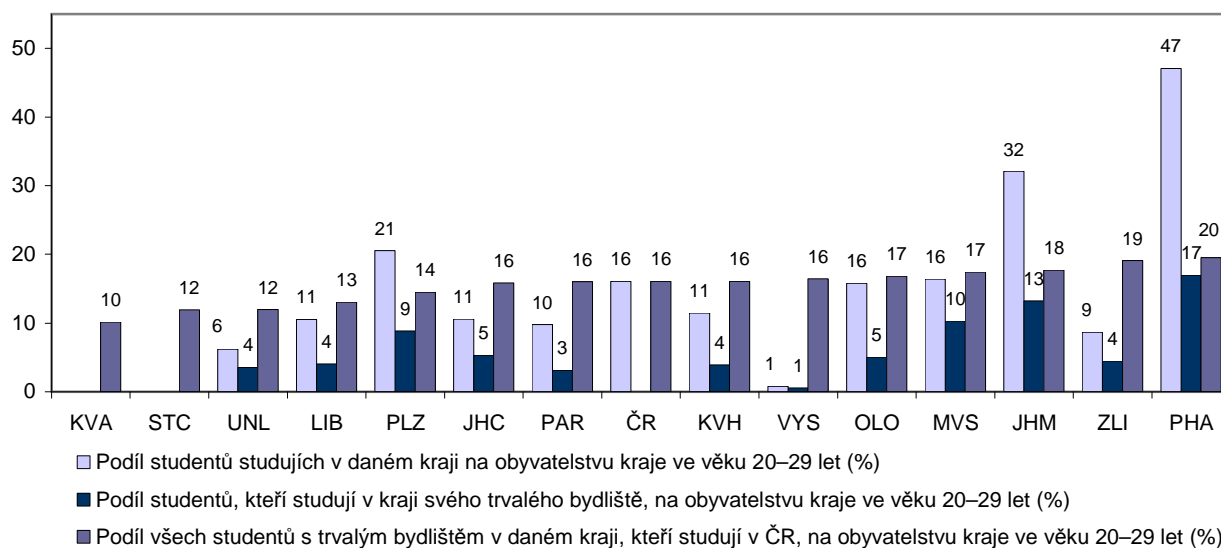
Vzhledem k tomu, že další rozvoj regionů se neobejde bez kvalitního a široce dostupného terciárního vzdělávání, je v dalším textu věnována pozornost počtu studujících v tomto stupni vzdělávání. Terciární vzdělávání je zúženo pouze na vzdělávání ve veřejných vysokých školách, je abstrahováno od studujících na soukromých vysokých školách a vyšších odborných školách¹.

Rozsah přípravy mladých odborníků pro kvalifikované profese je analyzován pomocí počtu studentů veřejných vysokých škol vztahovaného k věkové skupině obvyklé pro absolvování tohoto vzdělání (20–29 let)². Zatímco v předchozím textu byly analyzovány údaje o terciárně vzdělaném obyvatelstvu, údaje o studujících ve veřejných vysokých školách by měly pomoci osvětlit situaci krajů v blízké budoucnosti, tzn. do jaké míry ovlivní současní studenti budoucí kvalifikační strukturu a tím i ekonomický rozvoj svých regionů. S ohledem na to jsou analyzovány jak údaje o podílu všech studentů, kteří studují v daném regionu, bez ohledu na místo trvalého bydliště, tak i údaje o podílu studentů, kteří studují v regionu svého trvalého bydliště a mimo něj (viz obrázek 9 a tabulka 3A v příloze).

¹ Podle údajů ÚIV byl podíl studentů na soukromých vysokých a vyšších odborných školách v roce 2005 pouze 16,4 % celkového počtu studentů terciárního sektoru. Tito studenti nejsou do výpočtu zařazeni z důvodu velkého počtu soukromých škol a složité identifikace jejich sídla.

² Věková skupina 20–29 let, ke které je počet studentů vztahován, byla vybrána podle obvyklého věku absolvování VŠ. Podle statistik ÚIV spadalo v roce 2005 do věkového rozmezí 20–29 let 84 % z celkového počtu absolventů veřejných vysokých škol.

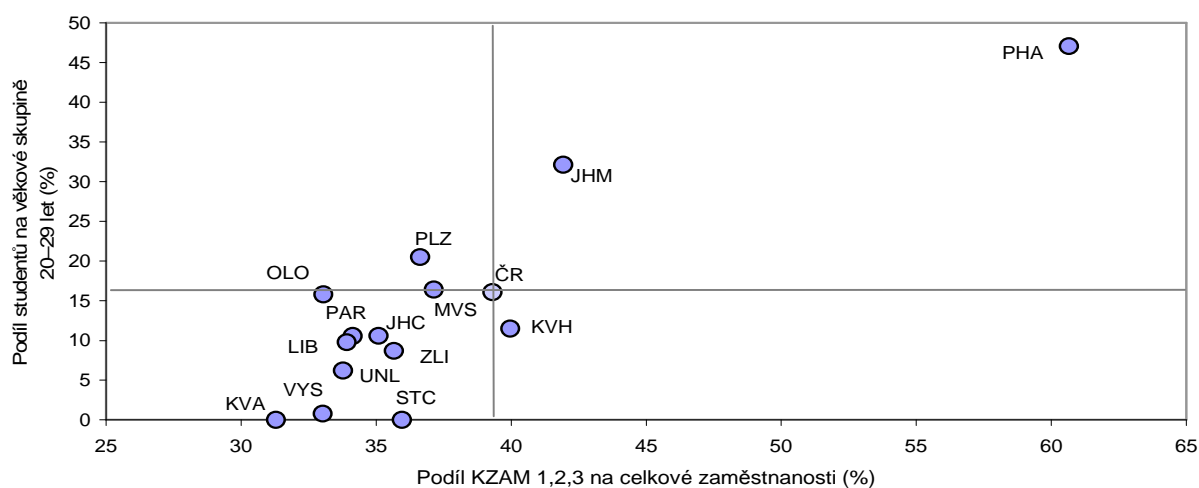
Obrázek 9: Podíly studentů v krajích na populaci příslušného kraje ve věku 25–29 let (2005, v %)

Poznámka: Údaje jsou počítány za fyzické osoby — občany ČR; údaje o studentech UK a VŠE jsou počítány po fakultách. Pramen: UIV (2006a); ČSÚ (2006a), vlastní výpočty.

Sledujeme-li podíl **studujících na školách v daném kraji**, je z obrázku 9 patrné, že jsou v ČR dva kraje, které nemají žádnou veřejnou vysokou školu. Zatímco Středočeský kraj je spádovou oblastí Prahy, pro Karlovarský kraj je tato situace značně nepříznivá, protože potenciální studenti musí odcházet do jiných krajů, což je nákladnější, a také se již do kraje nemusí vracet. Tato nepříznivá situace je částečně vyvažována přítomností soukromé Vysoké školy Karlovy Vary, o.p.s., ve které v roce 2005 studovalo 904 studentů s českým státním občanstvím, z toho 437 obyvatel Karlovarského kraje, tj. 48 % všech studujících.

Obrázek 10: Podíl studujících* a zaměstnanost v kvalifikačně náročných profesích (2006, v %)

Poznámky: Korelační koeficient 0,870; * Podíl studentů studujících v daném kraji na počtu obyvatel kraje ve věku 20–29 let, rok 2005. Pramen: UIV (2006a); ČSÚ (2006a); ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

O mnoho lepší není situace ani v kraji Vysočina, který má minimální podíl studujících v daném kraji z důvodu malé kapacity zde lokalizované veřejné vysoké školy. Dále jsou zde kraje, které mají vysoký podíl studujících na školách v daném kraji, to znamená, že zde často studují mladí lidé i z jiných krajů. To je charakteristické zejména pro Prahu s největší univerzitou v ČR,

Karlovou univerzitou, pro Jihomoravský kraj s druhou největší univerzitou, Masarykovou univerzitou, ale také pro Plzeňský kraj.

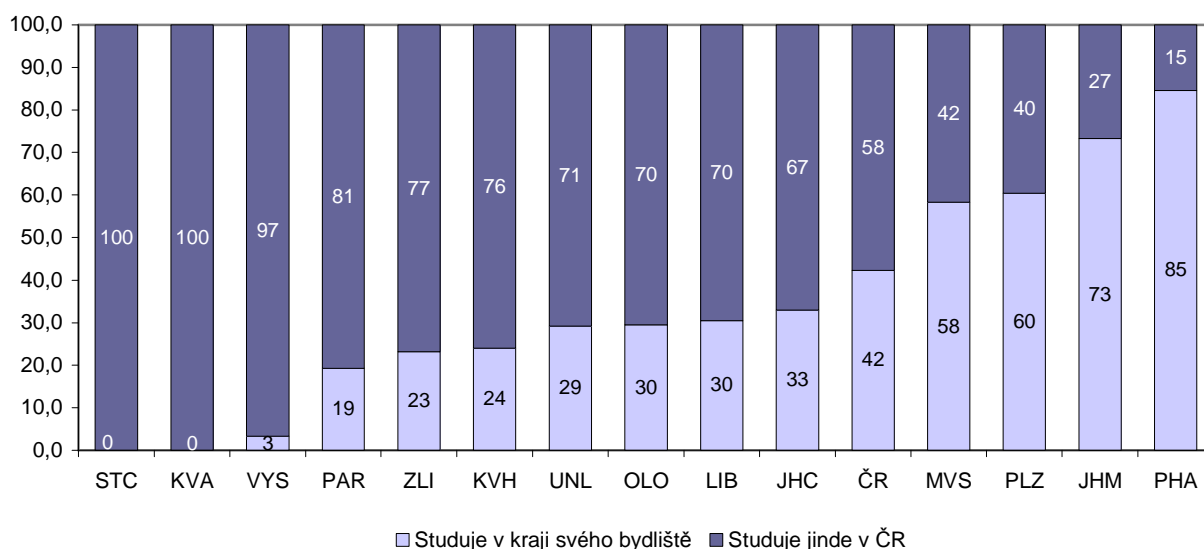
Jednotlivé kraje se významně liší v tom, jaký podíl studentů studuje v kraji, kde mají místo svého trvalého bydliště. Největší podíl takových studentů je opět v krajích s největšími univerzitami (Praha a Jihomoravský kraj) a dále v Moravskoslezském kraji.

Jiný pohled získáme, sledujeme-li, jaký **podíl mladé populace kraje studuje** na vysoké škole ať již v domovském kraji či jinde v ČR. V tomto ukazateli se jednotlivé kraje neliší již tak nápadně. Je však jasně patrné, že největší podíl studující mládeže má opět Praha a také Jihomoravský kraj, tedy vysokoškolská centra ČR, a nejnižší kraje Karlovarský a Středočeský, kde se veřejné vysoké školy nenacházejí vůbec. Zajímavý je v tomto ohledu Zlínský kraj, který podílem studující mládeže předčil dokonce i kraj Jihomoravský. Ze Zlínského kraje studenti ovšem nejčastěji vyjíždějí za vzděláním do jiných krajů v ČR.

Je evidentní, že pro potenciální studenty je velmi důležitým aspektem dostupnost vysokoškolského vzdělání v místě nebo v regionu bydliště. Klíčovou roli však hraje zájem mladých lidí o studium jako takové. Důležitá je nejen dostupnost školy, ale také nabízené obory vzdělání a kvalita studia. Regionální vysoké školy, zejména nově založené v devadesátých letech dvacátého století, se často potýkají s nedostatkem vysoce kvalifikovaných pedagogů a kvalita vzdělávacích programů se na nich teprve postupně zvyšuje.

Obrázek 11 podává názorný přehled o tom, kolik studentů veřejných vysokých škol studuje v místě svého bydliště a kolik v jiných regionech ČR. I z něho je patrné, že v místě nebo regionu svého bydliště studuje nejvíce pražských studentů a studentů z Jihomoravského kraje. Nadprůměrný podíl domácích studentů má ještě Plzeňský a Moravskoslezský kraj. Na druhé straně studenti ze Středočeského a Karlovarského kraje a z kraje Vysočina studují v jiných krajích.

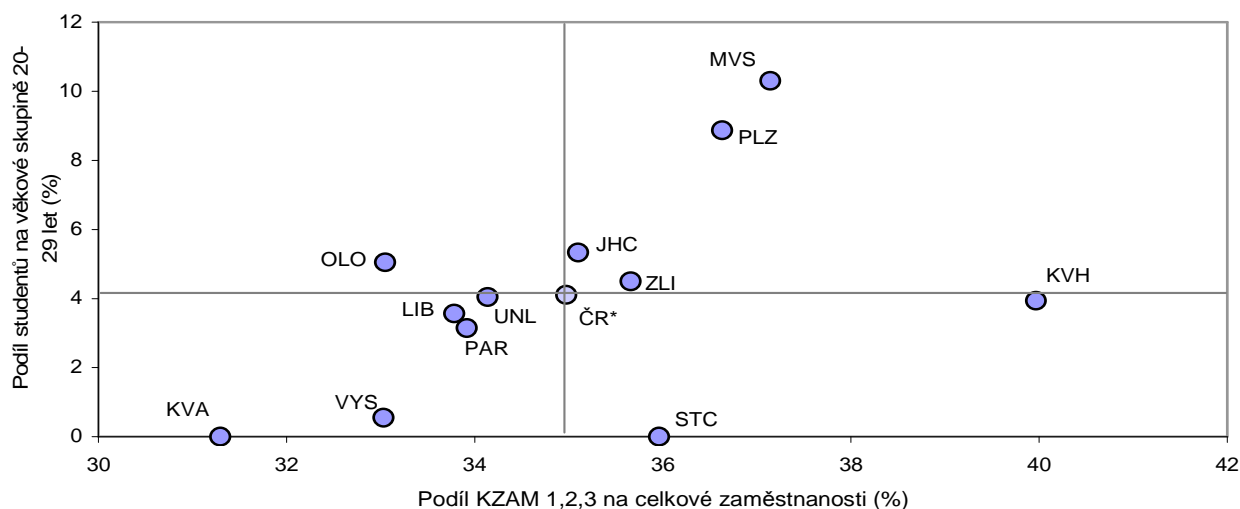
Obrázek 11: Podíl studentů, kteří studují v místě svého bydliště a kteří studují jinde v ČR (2005, %)

Poznámka: 100 % = studenti veřejných VŠ s trvalým bydlištěm v daném kraji, kteří studují v ČR. Pramen: UIV (2006a).

Rozdílný podíl studující mládeže v regionech naznačuje, že zdroje pro příliv mladých odborníků do kvalifikovaných profesí nejsou tedy v jednotlivých krajích ČR stejné. Předmětem další analýzy je proto očekávaný přínos budoucí vysokoškolsky vzdělané pracovní síly ke kvalifikační, profesní a oborové struktuře zaměstnanosti v jednotlivých krajích.

Obrázek 12: Podíl studentů** (2005) a zaměstnanost v kvalifikačně náročných profesích v krajích ČR vyjma Prahy a Jihomoravského kraje (2006, v %)

Poznámky: Korelační koeficient 0,483; * nevážený aritmetický průměr;** podíl studentů studujících v daném kraji a s trvalým bydlištěm v daném kraji na počtu obyvatel kraje ve věku 20–29 let. Prameny: UIV (2006a); ČSÚ (2006a); ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Mezikrajové rozdíly v tomto očekávaném přínosu lze odvodit ze vztahu mezi podílem studujících ve veřejných vysokých školách v krajích a zaměstnaností v kvalifikačně náročných profesích, který znázorňují obrázky 10 a 12.

Nejtěsnější závislost měřená úrovní korelačního koeficientu mezi podílem studentů a zaměstnaností v kvalifikačně náročných profesích se ukazuje v případě, že uvažujeme podíl studentů, kteří studují v daném kraji bez ohledu na místo bydliště (viz obrázek 10). Je patrné, že čím více studentů v kraji studuje, tím je v kraji i vyšší podíl kvalifikačně náročných profesí na celkové zaměstnanosti. O něco menší míra závislosti se ukazuje v případě, že uvažujeme podíl studentů, kteří studují v kraji, kde mají zároveň trvalé bydliště. Nejmenší, i když stále významná míra závislosti se ukazuje, uvažujeme-li podíl všech studentů, kteří z daného kraje pocházejí, tj. mají v něm trvalé bydliště, ale studují na různých vysokých školách v České republice.

Z výše uvedeného lze vyvodit, že v průměru za celou ČR platí, že kvalifikační potenciál kraje nejvíce ovlivňují studenti, kteří v kraji studují, bez ohledu na místo svého trvalého bydliště, neboť většinou hledají uplatnění v kvalifikačně náročných profesích v regionu svého studia. To se týká zejména vysokoškolských center Prahy a Jihomoravského kraje (tj. Brna), i když vysoký podíl zaměstnanosti v kvalifikačně náročných profesích má samozřejmě také další ekonomické důvody.

Z obrázku 10, který znázorňuje **podíl všech studentů studujících v daném kraji** bez ohledu na místo trvalého bydliště, lze zjistit nerovnoměrné rozdělení krajů v jednotlivých kvadrantech. V prvním kvadrantu se nacházejí kraje, které s vyšším podílem vysokoškolských studentů než je průměr ČR, mají podprůměrný podíl zaměstnanosti v kvalifikačně náročných profesích. V těchto krajích (Plzeňském, Moravskoslezském a také Olomouckém) dochází zřejmě k tomu, že absolventi odcházejí jinam a přispívají méně než by mohli k růstu kvalifikačního potenciálu těchto krajů.

Ve čtvrtém kvadrantu obrázku 10 se nachází většina krajů ČR, které mají podprůměrný podíl vysokoškolských studentů a také podprůměrný podíl zaměstnanosti v kvalifikačně náročných profesích.

Královéhradecký kraj se nachází ve třetím kvadrantu, má podprůměrný podíl studentů, ale lehce nadprůměrný podíl zaměstnaných ve vysoce kvalifikovaných profesích, který je tedy sycen i z jiných krajů. Druhý kvadrant zahrnuje Jihomoravský kraj a Prahu, které mají jak vysoký podíl studentů, tak vysokou zaměstnanost v kvalifikačně náročných profesích, tzn. že zde vzdělaná pracovní síla přináší největší příspěvek k ekonomickému rozvoji.

Vzhledem k tomu, že Praha jako hlavní město má specifické postavení v ČR a její charakteristiky silně ovlivňují celorepublikový průměr, byly v obrázku 12 uvedeny kraje bez Prahy. Obrázek znázorňuje **podíl studentů na školách v kraji s trvalým bydlištěm v daném kraji**. Na první pohled je patrné, že rozmístění krajů v kvadrantech je diferencovanější. Olomoucký a Ústecký kraj se ocitají v prvním kvadrantu, tzn., že poměrně vysoký podíl studentů nepřispívá k potřebnému růstu kvalifikované zaměstnanosti tak, jak by mohl. Ve čtvrtém kvadrantu se nacházejí Karlovarský kraj a kraj Vysočina s žádným nebo minimálním podílem studentů v kraji. Znamená to, že v těchto krajích není dostatečný potenciál pro rozvoj zaměstnanosti v kvalifikovaných profesích. Zároveň jsou zde další dva kraje (Pardubický a Liberecký), které mají sice vyšší podíl studentů, ale ne takový, aby dostatečně sytil kvalifikovanou zaměstnanost, která zůstává podprůměrná.

Třetí kvadrant zahrnuje Středočeský kraj, který s nulovým podílem studentů v kraji vykazuje vyšší podíl kvalifikované zaměstnanosti. Zde je evidentní, že potenciálním zdrojem zaměstnanosti pro zdejší kvalifikované profese jsou studenti, kteří získali vzdělání v Praze. Dále se zde nachází Královéhradecký kraj, který s průměrným podílem studentů vykazuje vysokou zaměstnanost v kvalifikačně náročných profesích, studenti zde přinášejí tedy vysoký příspěvek k rozvoji.

Druhý kvadrant zahrnuje Jihočeský a Zlínský kraj, o kterých lze říci, že potenciál studentů je adekvátní úrovni kvalifikované zaměstnanosti. Moravskoslezský a Plzeňský kraj využívá významně potenciálu svých studentů k rozvoji kvalifikované zaměstnanosti, avšak vzhledem k jejich vysokému podílu by jejich přínos mohl být vyšší.

2.5 Účast na dalším neformálním vzdělávání

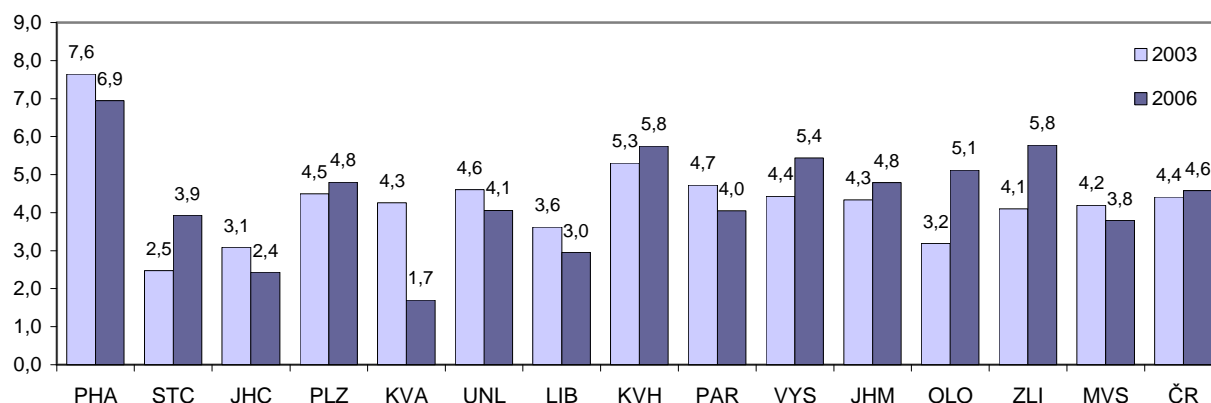
Dalším vzděláváním se rozumí vzdělávání, které se realizuje po ukončení počátečního vzdělávání v dospělém věku jedince. Význam dalšího vzdělávání se zvyšuje s tím, jak se zrychlují toky inovací a technologických změn a jejich aplikace ve všech oblastech pracovního života. Nové pracovní příležitosti i nové požadavky při výkonu existujících profesí kladou nároky na změny profesní dráhy a rekvalifikace. Pro zachování zaměstnatelnosti po celý produktivní život je proto důležité stále se učit i v dospělém věku. Vzhledem k tomu je hledisko účasti na dalším vzdělávání důležitým pohledem na konkurenceschopnost lidských zdrojů.

V další části analýzy je sledována účast dospělé populace na dalším neformálním vzdělávání, tzn. na vzdělávacích kurzech, které nejsou ukončeny oficiálním certifikátem o dosažení stupně vzdělání, ale jsou zpravidla koncipovány ke zlepšení uplatnění na trhu práce a jsou vedeny odborným lektorem.

Analýza je založena na datech výběrových šetření pracovních sil realizovaných ve druhém čtvrtletí příslušného roku. Účast na dalším vzdělávání je vyjádřena jako podíl osob ve věku 25–64 let, které se účastnily v posledních 4 týdnech předcházejících šetření vzdělávání, na celkovém počtu osob dané věkové skupiny.

Obrázek 13: Podíl osob účastnících se v posledních 4 týdnech neformálního vzdělávání na populaci 25–64 let

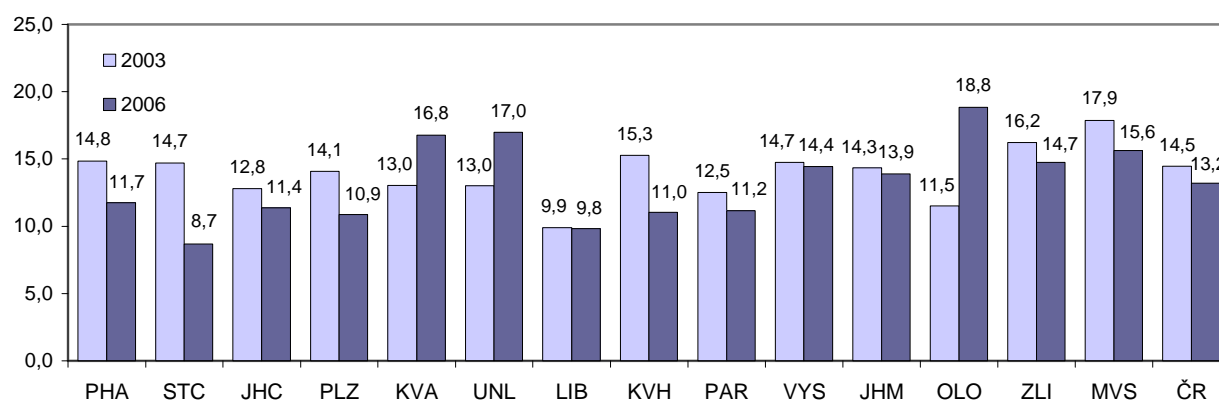

Pramen: ČSÚ (2003b, 2006f), vlastní výpočty.

Jak ukazuje obrázek 13, míra účasti dospělé populace na dalším vzdělávání se v jednotlivých krajích liší. V roce 2006 tvořil rozdíl mezi krajem s nejvyšší účastí – Prahou a krajem s nejnižší účastí – Karlovarským krajem 5,2 p.b. Rozdíly mezi kraji jsou dány zejména odvětvovou strukturou jejich ekonomiky, protože účast na dalším vzdělávání se liší významně zejména podle odvětví.

Praha vykazuje nejvyšší účast, mimo jiné jistě i proto, že se zde soustřeďuje velká nabídka kurzů neformálního vzdělávání. V roce 2006 měly po Praze nejvyšší účast kraje Královéhradecký a Zlínský (5,8 %). Právě moravské kraje Zlínský a Olomoucký zaznamenaly od roku 2003 nejvyšší vzestup zájmu o další vzdělávání. Mnohé ostatní kraje včetně Prahy zaznamenaly naopak pokles v účasti, což není dobrý signál. Projevují se zde jistě takové faktory, jako je rozdílná úroveň nabídky kurzů dalšího vzdělávání, vliv důležitých zaměstnavatelů včetně zahraničních investorů, kteří proškolují své zaměstnance, a rovněž vliv regionálních politik.

Obrázek 14: Průměrný počet hodin neformálního vzdělávání za poslední 4 týdny (u osob, které se vzdělávaly)

Pramen: ČSÚ (2003b, 2006f), vlastní výpočty.

Důležité jsou i charakteristiky vypovídající o rozsahu vzdělávání, které v průměru účastníci absolvovali. Mezikrajové rozdíly v průměrné délce vzdělávání jsou kolem 10 hodin, tedy poměrně velké. Vývoj za poslední tři roky ukazuje, že uvedené rozdíly mezi kraji se příliš nemění.

Jak ukazuje obrázek 14, dobrým signálem není ani snížení průměrného počtu hodin vzdělávání od roku 2003, ke kterému došlo ve většině krajů ČR, nejvíce ve Středočeském kraji (o 6 hodin). Výjimkou je naopak Olomoucký kraj, kde se od roku 2003 markantně zvýšila nejen účast na vzdělávání, ale i jeho průměrná délka (o 7,3 hodiny).

3. ZAMĚSTNANOST VE ZNALOSTNĚ NÁROČNÝCH ODVĚTVÍCH V REGIONECH

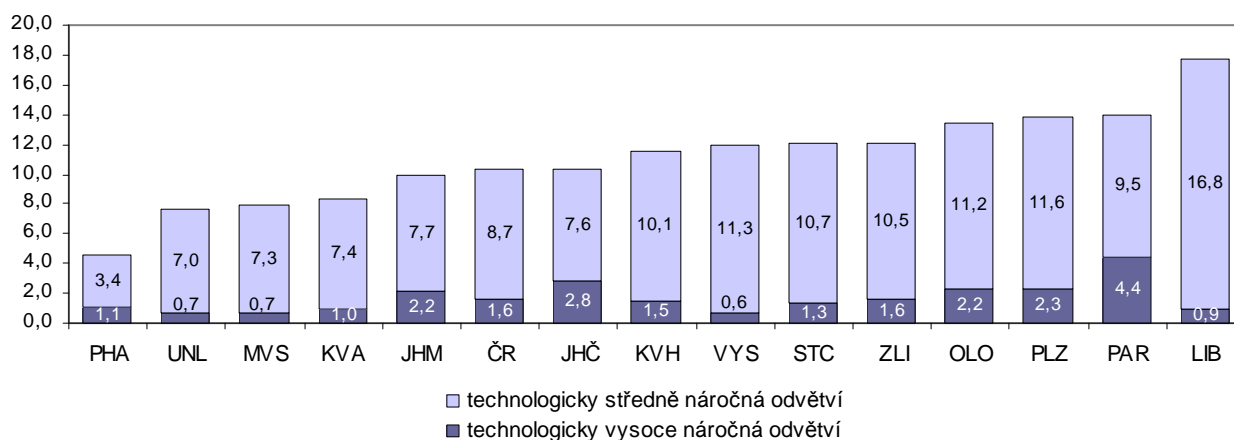
Tato část je zaměřena na regionální rozdíly v charakteristikách zaměstnanosti ve znalostně náročných odvětvích hospodářství včetně sektoru ICT. Dále se zabývá zastoupením kvalifikačně náročných profesí (vedoucích pracovníků, odborníků a techniků) v ekonomice jednotlivých krajů. Kraje mají odlišný charakter a strukturu hlavních odvětví hospodářství a tedy i odlišnou strukturu zaměstnanosti. Specifické postavení má opět Praha, kde dominují odvětví terciárního a kvartérního sektoru a průmysl hraje až druhořadou roli. Ve všech ostatních krajích je průmysl na prvním místě v podílu zaměstnanosti.

Potenciál ekonomického rozvoje představují především odvětví s vysokou kvalifikační a technologickou náročností, tedy technologicky náročná odvětví zpracovatelského průmyslu a znalostně náročná odvětví služeb. Zaměstnanost v těchto odvětvích podává rámcovou představu o ekonomickém rozvoji kraje, při časovém srovnání i představu o tom, zda kraj směřuje ke znalostní ekonomice či nikoliv. Pro přesnější závěry je tento pohled doplněn ještě ukazatelem struktury zaměstnanosti podle zastoupení kvalifikačně náročných profesí. Vyšší podíl těchto zaměstnanců odráží také vyšší technologickou a znalostní náročnost ekonomiky kraje.

3.1 Zaměstnanost v technologicky náročném zpracovatelském průmyslu

Do technologicky náročného zpracovatelského průmyslu jsou zařazena odvětví středně technologicky náročná a vysoce technologicky náročná (podrobněji viz box 5 v kapitole 2.1)

Obrázek 15: Podíl zaměstnanosti v technologicky náročných odvětvích zpracovatelského průmyslu na celkové zaměstnanosti (2006, v %)

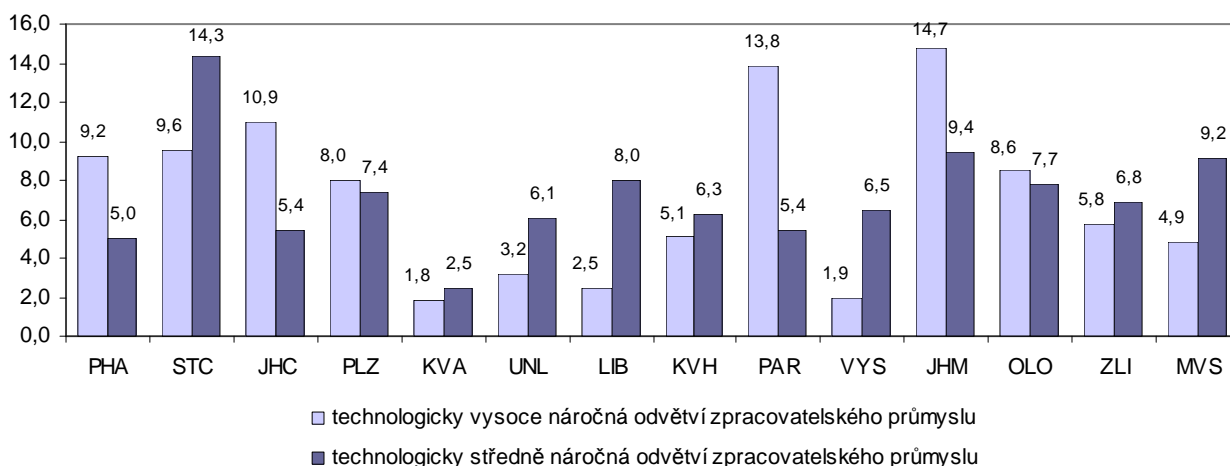
Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Z porovnání hodnot jednotlivých krajů v obrázku 15 (viz tabulka 4A v příloze) vyplývá, že nejvyšší podíl na zaměstnanosti v technologicky vysoce náročných odvětvích v roce 2006 měl Pardubický kraj (4,4 %), kde šlo především o výrobu televizních přístrojů a dále Jihočeský kraj (2,8 %). Zatímco podíl zaměstnanosti v těchto odvětvích v uvedených krajích od roku 2000 stoupal, ve Zlínském kraji, který vykazoval největší podíl z ČR v roce 2000 (2,6 %), došlo naopak k poklesu. Tento vývoj je ovlivněn zejména alokací přímých zahraničních investic.

Zaměstnanost v technologicky středně náročných odvětvích je v ČR mnohem výraznější, nejvyšší byla v roce 2006 v Libereckém kraji (16,8 %), kde od roku 2000 stoupla o více než 6 p.b. Vyrábí se zde především motorová vozidla. Středně technologicky náročný zpracovatelský průmysl dále vykazuje podíl více než 10 % na zaměstnanosti v polovině krajů ČR. Kromě Libereckého kraje došlo od roku 2000 k největšímu nárůstu tohoto podílu v Plzeňském a Zlínském kraji, kde je orientace především na automobilový průmysl.

Zaměstnanost v technologicky vysoce náročných odvětvích je tedy ve všech krajích výrazně nižší než zaměstnanost ve středně technologicky náročných odvětvích. V průměru ČR je tento rozdíl více jak pětinasobný, mezikrajové rozdíly jsou značné. Zatímco v průmyslovém Libereckém kraji je rozdíl více jak sedmnásobný, Pardubický a méně průmyslový Jihočeský kraj mají vyrovnanější bilanci, rozdíl je zde méně než trojnásobný.

Obrázek 16 : Podíl krajů na celkové zaměstnanosti v technologicky vysoce a středně náročném průmyslu (2006, v %)

Poznámka: 100 % = zaměstnanost v technologicky středně/vysoce náročném průmyslu v celé ČR. Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

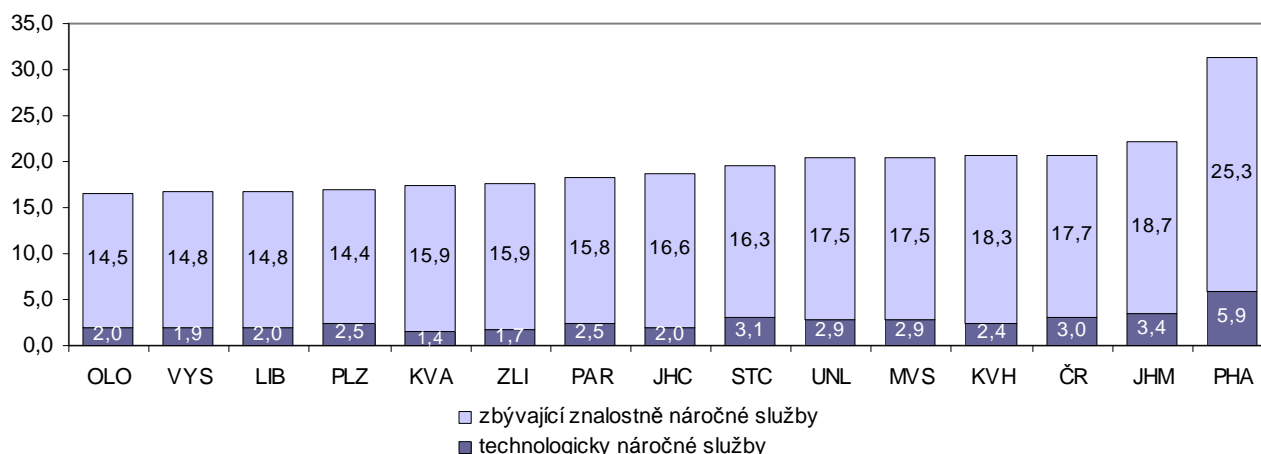
Jiný pohled na zaměstnanost v technologicky náročném průmyslu znázorňuje obrázek 16. Z něho je patrné, ve kterých krajích jsou pracovní místa a zaměstnanost v rámci těchto odvětví soustředěna nejvíce a ve kterých krajích méně.

Technologicky středně náročný zpracovatelský průmysl je soustředěn především ve Středočeském, Jihomoravském a dále pak v Moravskoslezském kraji. Technologicky vysoce náročný zpracovatelský průmysl zaměstnává nejvíce pracovníků v Jihomoravském, Pardubickém a také v Jihočeském kraji. O Jihomoravském kraji je tedy možno říci, že soustřeďuje největší zaměstnanost v ČR v těchto náročných odvětvích.

3.2 Zaměstnanost ve znalostně náročných službách

Do těchto služeb jsou zařazeny technologicky náročné služby a další služby náročné na znalosti, kam patří tržní, finanční a ostatní znalostně náročné služby (podrobněji viz box 6 v kapitole 2.1).

Obrázek 17: Podíl zaměstnanosti ve znalostně náročných službách (2006, v %)

Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Jak ukazuje obrázek 17 (podrobněji viz tabulka 6A v příloze), podíl zaměstnanosti ve znalostně náročných službách na celkové zaměstnanosti byl nejvyšší v Praze (více než 30 %), kde se tyto služby koncentrují vzhledem k postavení Prahy jako vysokoškolského centra, a v Jihomoravském kraji s přirozeným centrem Brnem (22 %). Zaměstnanost v technologicky náročných službách, která je důležitou charakteristikou ekonomické vyspělosti regionu, je kromě těchto dvou center výraznější ještě ve Středočeském, Moravskoslezském a Ústeckém kraji.

Zatímco Středočeský kraj představuje rozšířenou aglomeraci hlavního města, údaje z dalších dvou krajů a zejména jejich vývoj od roku 2000 ukazují na vhodné směřování dosud problematických regionů ke znalostní ekonomice. Ostatní znalostně náročné služby včetně tržních a finančních služeb představují významný sektor kromě Prahy a Jihomoravského kraje také v ekonomice Královéhradeckého kraje. Nadprůměrnou zaměstnanost v ostatních znalostních službách (tj, vzdělávání, zdravotní péče a rekreační a kulturní činnosti) má i Jihočeský kraj.

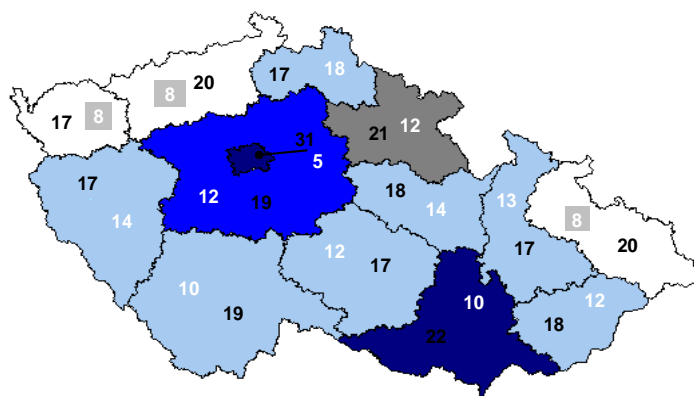
Obrázek 18 ukazuje souhrnný pohled na regiony podle intenzity zaměstnanosti ve všech technologicky a znalostně náročných sektorech průmyslu i služeb. Nejvyšší podíl na zaměstnanosti vykazuje Praha a Liberecký kraj. Zatímco Praha, podobně jako Jihomoravský kraj, vykazuje vysoký podíl především technologicky a znalostně náročných služeb, v Libereckém kraji je těžiště především v průmyslu.

Nad průměrem ČR se pohybuje i Královéhradecký, Pardubický a Středočeský kraj. Zatímco v Pardubickém kraji je těžiště opět především v průmyslu, ostatní dva kraje vykazují nadprůměrný podíl na zaměstnanosti ve znalostně náročném průmyslu i službách. O těchto krajích můžeme tedy říci, že jsou nejrozvinutější v ČR z hlediska zastoupení odvětví znalostní ekonomiky. Zaměstnanost v těchto odvětvích se od roku 2000 zvýšila ve většině krajů, významnější propad nastal pouze v Karlovarském kraji (z 30% na 26% podíl).

3.3 Zaměstnanost v ICT sektoru

Informační a komunikační technologie (ICT) jsou uznávány jako jeden z hlavních zdrojů ekonomických a sociálních změn. Elektronický sběr, uchovávání, přenos a zobrazení dat a informací urychluje hospodářský a společenský vývoj. Využití potenciálu ICT v ekonomice předpokládá jednak dostatek odborníků, kteří v této oblasti přímo pracují, ale také dostatek pracovníků vybavených dovednostmi s touto technikou odpovídajícím způsobem zacházet. Vzhledem k pronikání ICT do všech oblastí života společnosti se stává její ovládnutí alespoň na základní úrovni i nezbytnou součástí běžného občanského života.

Obrázek 18: Podíl zaměstnanosti v technologicky a znalostně náročných odvětvích na celkové zaměstnanosti (2006, v %)

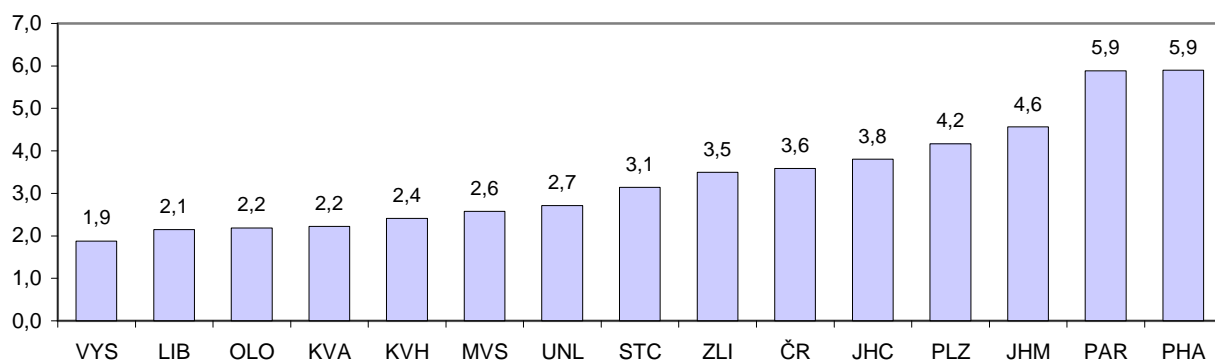

	Technologicky náročné služby	Znalostně náročné služby	Technologicky vysoce a středně náročný průmysl
[Light Blue]	-	-	-
[Medium Blue]	-	-	+
[Dark Blue]	-	+	+
[Darkest Blue]	+	-	+
[Darkest Blue]	+	+	-
+	procentuální zastoupení vyšší než průměr ČR		
-	procentuální zastoupení nižší než průměr ČR		
5	podíl zaměstnanosti v technologicky a znalostně náročných službách na celkové zaměstnanosti (%)		
5	podíl zaměstnanosti v technologicky vysoce a středně náročném průmyslu na celkové zaměstnanosti (%)		

Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Vzhledem k významu ICT je specificky analyzována zaměstnanost v ICT sektoru v jednotlivých krajích. Vymezení odvětví, která spadají do ICT sektoru, je obsaženo v boxu 4 v kapitole 2.1. Jak ukazuje obrázek 19 (podrobněji viz tabulka 4A v příloze), ICT sektor je v ČR soustředěn v Praze a v Pardubickém kraji, kde jeho podíl na zaměstnanosti dosahuje téměř 6 %. V průměru za celou ČR se podíl těchto odvětví na zaměstnanosti celkově zvyšuje (z 2,8 % v roce 2000 na 3,6 % v roce 2006). Vývoj v jednotlivých krajích byl nerovnoměrný. Pokud porovnáme situaci v roce 2000, 2003 a 2006, pouze ve třech krajích se podíl zaměstnanosti v ICT plynule zvyšoval (Středočeský, Plzeňský a Moravskoslezský). V roce 2006 došlo v porovnání s rokem 2000 naopak k poklesu tohoto podílu, nejvíce ve Zlínském kraji (ze 4 % na 3,5 %).

Obrázek 19: Podíl ICT sektoru na celkové zaměstnanosti (2006, v %)

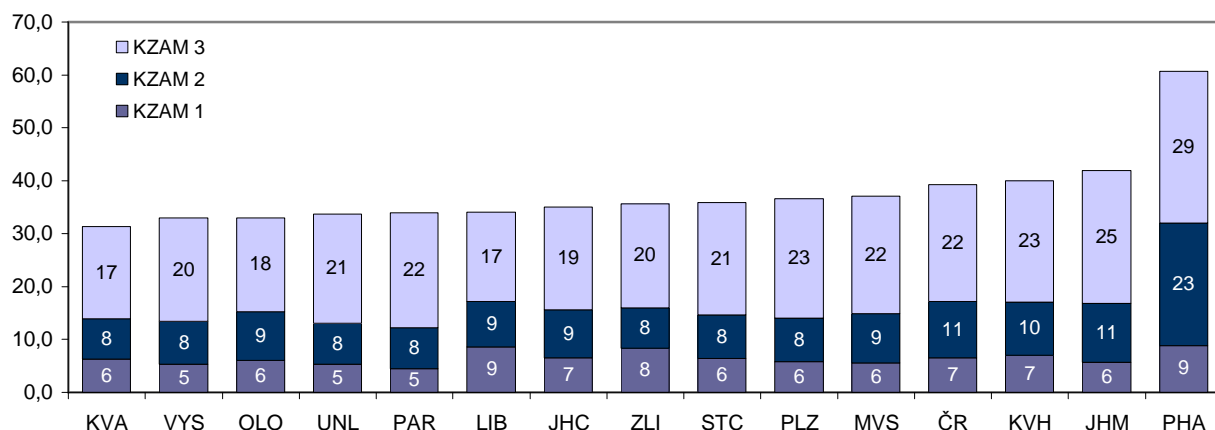
Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

3.4 Zastoupení kvalifikačně náročných profesí v ekonomice krajů

Pohled na ekonomickou vyspělost regionů vhodně doplňuje také mezikrajové srovnání podílu kvalifikačně náročných profesí, tj. vedoucích pracovníků (KZAM 1) a zejména pak vědeckých a odborných pracovníků (KZAM 2) a techniků (KZAM 3), kteří se zabývají vývojem, aplikací a využitím moderních technologií (viz box 2 v kapitole 1).

Jak ukazuje obrázek 20 (podrobněji viz tabulka 5A), tyto profese jsou nejvíce zastoupeny v Praze, kde tvoří více jak 60% podíl na celkové zaměstnanosti. Největší rozdíl oproti ostatním krajům vykazuje Praha v kategorii vědeckých a odborných pracovníků, kteří zde tvoří skoro čtvrtinový podíl na zaměstnanosti, tj. dvojnásobně více než ostatní kraje. U vedoucích pracovníků a techniků včetně příbuzných profesí již nejsou rozdíly tak zásadní.

Obrázek 20: Podíl zaměstnaných v kvalifikačně náročných profesích (KZAM 1,2,3) na celkové zaměstnanosti (2006, v %)

Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Druhý největší podíl kvalifikačně náročných profesí má Jihomoravský kraj, a to jak celkově (KZAM 1, 2, 3), tak v kategoriích vědeckých a odborných pracovníků i techniků. Kolem průměru ČR se dále pohybují Královéhradecký a Moravskoslezský kraj. Zatímco podíl kvalifikačně náročných profesí v ekonomice většiny krajů od roku 2000 stoupá, opačný trend se projevil mezi roky 2003 a 2006 u Karlovarského kraje. Zde došlo nejen k relativnímu, ale i k absolutnímu poklesu kvalifikačně náročných profesí. Na tento nepříznivý vývoj má vliv zejména poměrně silný úbytek profesí spadajících do KZAM 2, tedy úbytek vědeckých a odborných duševních pracovníků (cca 2 tis. pracovníků). K poklesu, i když mírnějšímu, došlo v Karlovarském kraji i u vedoucích a řídicích pracovníků (KZAM 1, cca 1 tis. pracovníků).

V případě vědeckých a odborných pracovníků klesá od roku 2000 podíl i absolutní počet pracujících na těchto pozicích také u Jihomoravského a Moravskoslezského kraje. Znamená to určitý odliv kvalifikovaných pracovníků z těchto krajů, i když může jít jen o meziroční výkyvy.

4. PODNIKÁNÍ A NĚKTERÉ ASPEKTY FLEXIBILITY ZAMĚSTNANOSTI V REGIONECH

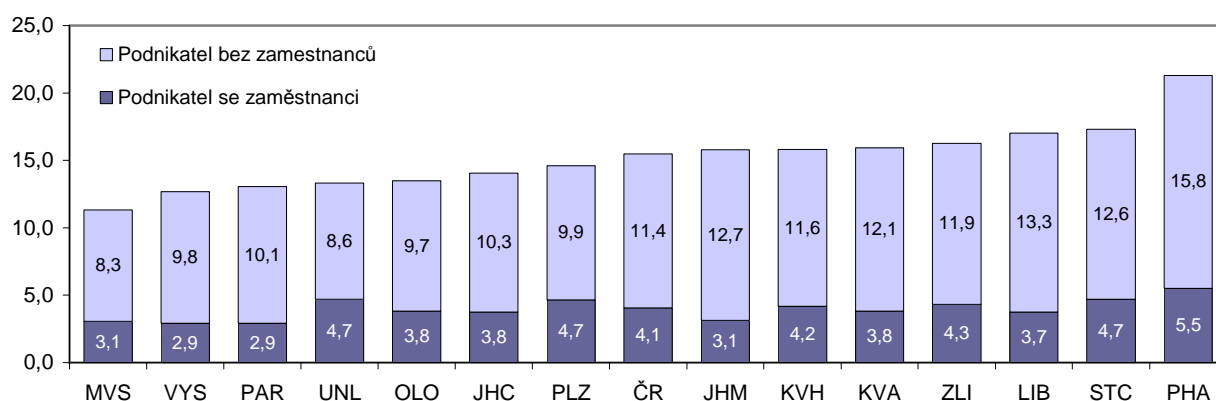
Tato část je zaměřena na regionální rozdíly v oblasti podnikání a v oblasti flexibility zaměstnanosti. Podnikání má nezastupitelný význam pro rozvoj ekonomiky krajů, je důležitým zdrojem růstu pracovních příležitostí a jejich vyšší kvality a realizace inovací. Flexibilita zaměstnanosti přispívá k rychlejšímu přizpůsobování krajů měnícím se požadavkům na trhu práce, umožňuje rovněž rychlejší přesun zaměstnanosti do rozvojových odvětví nebo do profesí, které jsou žádané na trhu práce.

4.1 Podnikání v regionech

Rozvoj podnikání v jednotlivých krajích ovlivňuje řada faktorů, k nimž patří zejména celková ekonomická situace a množství a kvalita pracovních příležitostí, poptávka místních podniků i obyvatelstva po produktech i službách. Na druhé straně je neméně důležitá kvalifikace a odborná připravenost lidí k podnikání, jejich ochota nést podnikatelské riziko i schopnost rozpoznávat podnikatelské příležitosti, které nabízejí příslušné trhy. Podnikatelské prostředí vymezené právními předpisy působí celorepublikově, nicméně krajské orgány mohou svou další podporou nebo opatřeními podnikatelské prostředí výrazně ovlivnit. Regionální rozdíly jsou také ovlivněny individualitou samotných podnikatelů, jejich kreativitou, motivací a také vzdělanostní úrovní.

Jak se podnikání vyvíjí v jednotlivých krajích ČR je patrné z obrázku 21 (podrobněji viz tabulka 7A v příloze), který porovnává podíl podnikatelů na celkové zaměstnanosti v krajích, tj. na celkovém počtu pracujících. Počty podnikatelů v krajích ČR se pohybovaly v rozmezí od 11,3 % v Moravskoslezském kraji až po téměř dvojnásobný podíl (21,3 %) v Praze. Nadprůměrný podíl podnikatelů v rámci ČR mají jak kraje s vyšším hrubým domácím produktem na obyvatele (zejména Praha, ale i Středočeský, Královéhradecký nebo Jihomoravský kraj), tak i regiony s nižším hrubým domácím produktem (Karlovarský, Liberecký, Zlínský kraj). Vyšší počet podnikatelů v ekonomicky rozvinutějších krajích může ovlivňovat např. vyšší poptávka po soukromých službách, v ekonomicky méně rozvinutých krajích může být podnikání spíše reakcí na nedostatek jiných pracovních příležitostí.

Obrázek 21: Podíl podnikatelů na celkové zaměstnanosti (2006, v %)

Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

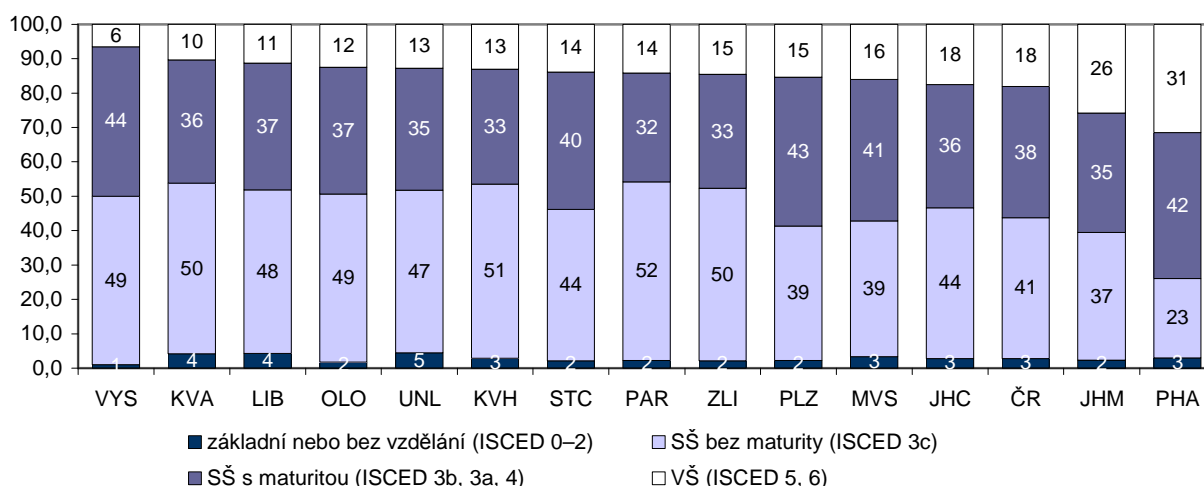
Z dat o vývoji podílu podnikatelů od roku 2000 nelze vysledovat významné regionální rozdíly, projevují se zde různé mezikrajové a meziroční výkyvy. Ve většině krajů ČR došlo od roku 2000 do roku 2003 k vzrůstu podílu podnikatelů, ale v roce 2006 nastal opět pokles, nikoliv ovšem (kromě dvou krajů) pod úroveň roku 2000. Změny v počtu podnikatelů mají různé důvody. Nezanedbatelné jsou především finanční, resp. daňové důvody, které např. vedou ke snižování podílu podnikatelů se zaměstnanci a zvyšování podílu podnikatelů bez zaměstnanců. Vysoké

zdanění námezdní práce, včetně pojistného, stimuluje do určité míry zaměstnavatele k tomu, aby dali přednost najímání osob pracujících na živnostenské oprávnění. Finanční důvody působí i na straně sebezaměstnaných, protože mohou lépe ovlivnit výši odváděných daní.

Bližší zkoumání skupiny podnikatelů je dále zaměřeno na vyhodnocení údajů o vzdělanostní struktuře podnikatelů v jednotlivých krajích. Lze předpokládat, že čím vyšší je vzdělání, tím jsou lepší předpoklady pro úspěšnost v podnikání. To však neplatí absolutně, zejména ne u podnikatelů bez zaměstnanců, kteří se např. orientují na řemeslné činnosti nebo soukromé služby.

Jak ukazuje obrázek 22, ve většině krajů ČR převažovali v roce 2006 podnikatelé se středním vzděláním bez maturity, tzn. zpravidla vyučení, kteří tvoří většinou 40–50 % z celkového počtu podnikatelů. Výjimkou je Moravskoslezský a Plzeňský kraj, kde mírně převažují podnikatelé se středním maturitním vzděláním. Výrazně se odlišuje Praha, kde silně převažují podnikatelé – středoškoláci s maturitou a výrazné zastoupení mají také podnikatelé s terciárním vzděláním (více jak 30 %). To samozřejmě odráží i zdejší vzdělanostní strukturu obyvatel. Podobně je tomu v Jihomoravském kraji s vysokoškolským centrem Brnem, kde mají terciárně vzdělaní podnikatelé rovněž výrazné zastoupení (25 %). Naopak nejméně z celé ČR se podnikatelé s nejvyšším vzděláním prosazují v kraji Vysočina (necelých 7 %).

Obrázek 22: Struktura vzdělání podnikatelů (2006, v %)

Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Vzdělanostní struktura podnikatelů se ovšem liší podle toho, zda jde o podnikatele bez zaměstnanců nebo se zaměstnanci. Ve skupině podnikatelů bez zaměstnanců převažuje střední vzdělání s vyučením kromě Moravskoslezského kraje (kde mají mírnou převahu podnikatelé s maturitou) a samozřejmě kromě Prahy, kde mají i v této kategorii převahu podnikatelé se středním maturitním vzděláním a s terciárním vzděláním. Ve skupině podnikatelů se zaměstnanci převažují ve všech krajích (kromě Královéhradeckého) naopak podnikatelé se středním maturitním vzděláním. Také vysokoškoláci jsou zde výrazně zastoupeni, přičemž v Praze, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji tvoří dokonce více než 30 % podnikatelů se zaměstnanci.

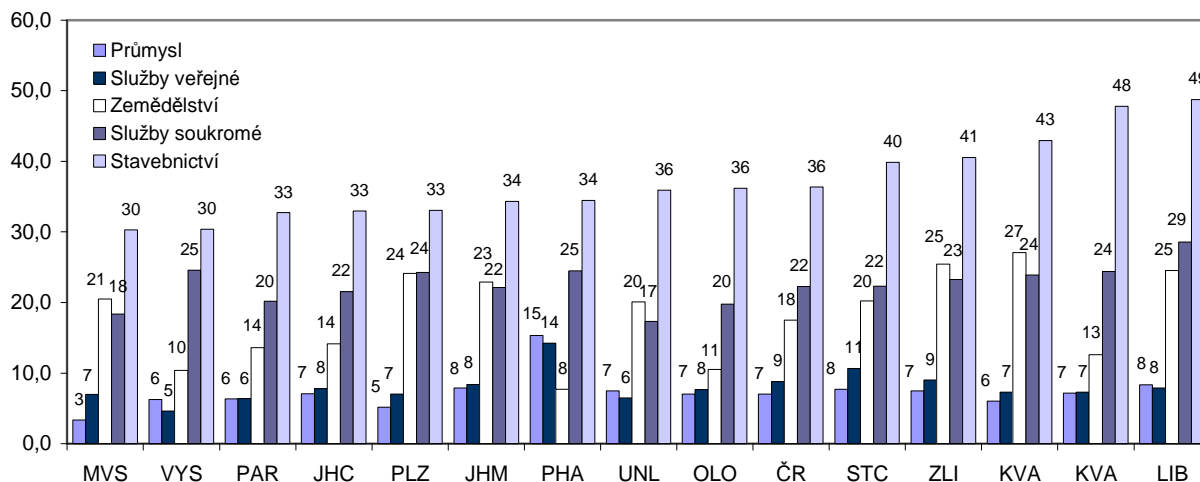
Vysokoškoláci se uplatňují jako podnikatelé se zaměstnanci ve všech krajích (kromě Ústeckého) mnohem výrazněji než jako podnikatelé bez zaměstnanců. V Praze je ovšem podíl terciárně vzdělaných podnikatelů se zaměstnanci a bez zaměstnanců prakticky stejný (31,5 %).

Ze srovnání vzdělanostní struktury skupiny podnikatelů a zaměstnaných (viz tabulka 8A v příloze) vyplývá, že v převážné většině krajů (kromě Olomouckého, Vysočiny a Královéhradeckého) mají vysokoškoláci vyšší podíl mezi podnikateli než mezi zaměstnanci. Tím se potvrzuje hypotéza, že lidé s vyšším vzděláním mají pro podnikání lepší předpoklady. Naopak

lidé se základním vzděláním mají vyšší podíl mezi zaměstnanými než mezi podnikateli. Středoškoláci jsou zastoupení přibližně stejně jak mezi podnikateli, tak mezi zaměstnanými.

Obrázek 23: Podíl podnikatelů na zaměstnanosti v sektorech ekonomiky (2006, v %)

Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Obrázek 23 ilustruje podíl podnikatelů na zaměstnanosti ve čtyřech základních ekonomických sektorech vymezených klasifikací OKEČ: A–B – zemědělství, C–E – průmysl, F – stavebnictví, G–K – služby soukromé, L–Q – služby veřejné. Největší podíl ve všech krajích mají podnikatelé v sektoru stavebnictví, a to v rozmezí od třetinového až k polovičnímu podílu. To je ovlivněno velkým počtem malých firem a jednotlivců, kteří ve stavebnictví působí. Také lze předpokládat, že v tomto odvětví je silně zastoupeno tzv. falešné podnikání, kdy zaměstnavatelé dávají místo zaměstnanců přednost osobám pracujícím na vlastní účet, což jim přináší úsporu nákladů práce. Tím se vytvářejí „nepraví sebezaměstnaní“ pracující jen pro jeden subjekt a mající tudíž charakter zaměstnanců. O tom svědčí i skutečnost, že v tomto sektoru je v ČR většina podnikatelů bez zaměstnanců. Celkový podíl podnikatelů na zaměstnanosti ve stavebnictví činí 36 %, z toho 29 % tvoří podnikatelé bez zaměstnanců a 6 % se zaměstnanci. Výjimku tvoří Plzeňský kraj, kde jsou z celkového podílu podnikatelů ve stavebnictví přibližně dvě třetiny bez zaměstnanců a jedna třetina se zaměstnanci. Může to být ovlivněno i skutečností, že „falešné podnikání“ mohou postihovat finanční úřady a její míra závisí tedy i na přístupu krajských úředníků k výkonu státní správy.

Také sektor soukromých služeb má vysoký (téměř čtvrtinový) podíl podnikatelů na celkové zaměstnanosti. Nejvyšší podíl má Liberecký kraj, dále pak Praha, Plzeňský a Královéhradecký kraj, ale také kraj Vysočina. Podnikatelé v tomto sektoru mají vyšší podíl v krajích, kde lze předpokládat vyšší poptávku, naproti tomu nejnižší je tento podíl v Ústeckém a Moravskoslezském kraji (17 %, resp. 18 %), kde je v důsledku vysoké nezaměstnanosti a nižší koupěschopnosti obyvatel i nižší poptávka po těchto službách.

Podíl podnikatelů v zemědělství je ovlivněn historickým vývojem, kdy byla tradice soukromého zemědělství přerušena kolektivizací. Podíl podnikatelů v zemědělství byl v roce 2006 17,5 %, přičemž vyšší podíl mají příhraniční regiony jako je Karlovarský a Liberecký kraj. V tomto sektoru také výrazně převažují podnikatelé bez zaměstnanců, skoro v polovině krajů téměř výlučně, protože se jedná o rodinné farmy. Naproti tomu (pomineme-li Prahu), nižší podíl podnikatelů mají např. Olomoucký kraj nebo kraj Vysočina, kde zřejmě ve větší míře funguje družstevní zemědělské hospodaření.

V sektoru veřejných služeb je pochopitelně podíl podnikatelů výrazně menší, pohybuje se kolem 8 %, přičemž nejvyšší podíl má Praha (14,3 %) a Středočeský kraj, tedy regiony, kde lze

předpokládat největší poptávku a ochotu lidí platit za tyto služby. Také v sektoru průmyslu má nejvyšší podíl podnikatelů Praha (15,3 %), více jak dvojnásobný oproti ostatním krajům ČR.

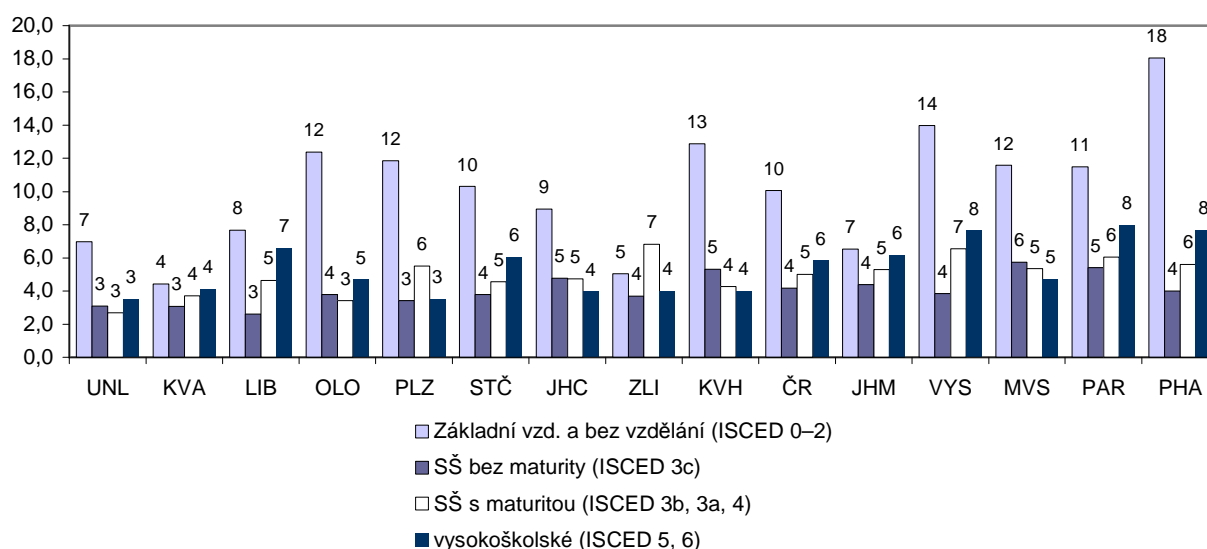
4.2 Flexibilita zaměstnanosti v regionech

Flexibilitu lze v obecné rovině vymezit jako schopnost jednotlivce přizpůsobit se měnícím se požadavkům a podmínkám v různých oblastech života. Z ekonomického hlediska je důležitá schopnost přizpůsobit se novým požadavkům trhu práce. Flexibilita je ovlivněna na jedné straně postoji a vzděláním jednotlivců, na druhé straně systémovým prostředím upravujícím pracovní právní vztahy. Pro posouzení flexibility v regionech byly zvoleny dva ukazatele: podíl osob pracujících na částečný úvazek a podíl osob, které mají druhé zaměstnání. Tyto formy pracovních poměrů jsou využívány zejména v sektorech, které musí rychle reagovat na změny v poptávce (především služby), a pro některé pracovníky, kteří jsou zaměstnavateli hodnoceni jako rizikovější (např. mladí lidé bez praxe nebo ženy s malými dětmi) nebo jejichž práce je založená na specifických znalostech (např. ekonomičtí poradci apod.). Zatímco v některých odvětvích služeb nebo u rizikových skupin populace představuje práce na částečný pracovní úvazek často nedobrovolnou volbu, v případě specifických činností (např. krizový management, účetní služby apod.) jsou částečné pracovní úvazky a druhé zaměstnání cestou, jak využít časově ohraničených služeb vysoce kvalifikovaných odborníků.

4.3 Částečné pracovní úvazky

Jak ukazuje obrázek 24 (podrobněji viz tabulka 9A v příloze), nejvyšší podíl práce na částečný pracovní úvazek vykazovala v roce 2006 Praha a Pardubický kraj (6,3 %), přičemž nejčastěji jsou takto zaměstnáni lidé, kteří dosáhli nejvýše základního vzdělání.

Obrázek 24: Podíl osob pracujících v jediném nebo hlavním zaměstnání na částečný úvazek na všech zaměstnaných podle vzdělání (2006, v %)

Poznámka: Kraje jsou seřazeny podle celkového podílu částečných úvazků na všech zaměstnaných. Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

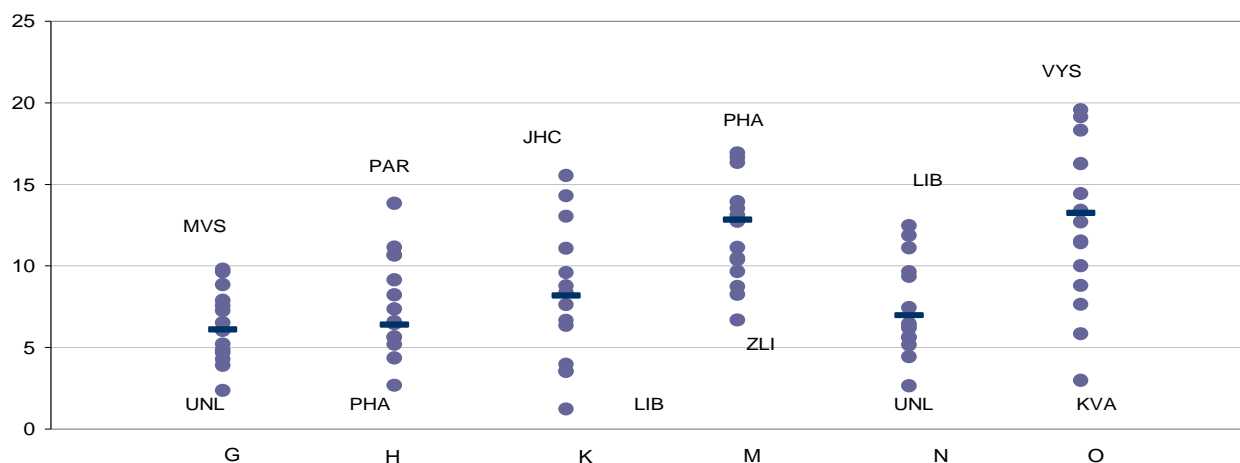
V Praze pracuje skoro pětina pracujících se základním vzděláním na částečný pracovní úvazek, v Pardubickém kraji 11,5 %. Zastoupení osob pracujících na částečný úvazek se mezi skupinami zaměstnanců se středním vzděláním a s vysokoškolským vzděláním příliš neliší. Přesto je v převážné většině krajů podíl vysokoškoláků o něco vyšší (např. v Pardubickém kraji pracuje 5,4 % vyučených, 6 % středoškoláků s maturitou a 8 % vysokoškoláků na částečný pracovní úvazek). Ukazuje se tedy, že částečné pracovní úvazky jsou v České republice doménou nekvalifikované práce, zejména v ekonomicky vyspělejších regionech.

Nejnižší podíl částečných pracovních úvazků mají Ústecký a Karlovarský kraj (přes 3 %), přičemž pracující se základním vzděláním zde nijak výrazně nedominují. Sledujeme-li vývoj od roku 2000, celkový podíl částečných úvazků se v krajích výrazně nemění, kolísá ovšem podíl lidí se základním vzděláním pracujících na částečný úvazek. To zřejmě souvisí s měnící se nabídkou nekvalifikované práce a jejími sezónními výkyvy.

Podíl částečných pracovních úvazků se výrazně liší podle odvětví. Nejvyšší podíl vykazují odvětví ostatních veřejných, sociálních a osobních služeb (O), dále vzdělávání (M), činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu a podnikatelských činností (K), nadprůměrný je tento podíl dále v odvětví zdravotní a sociální péče a veterinárních činností (N), v odvětví obchodu (H) a ubytování a stravování (G) (viz obrázek 25).

Míra využívání částečných pracovních úvazků, vyjádřená jako jejich podíl na celkové zaměstnanosti, se v rámci odvětví mezikrajově významně liší. Mezikrajový rozptyl hodnot uvnitř vybraných odvětví ukazuje obrázek 25, ve kterém jsou vyznačeny zkratkou svého názvu kraje s nejvyšším a nejnižším podílem částečných pracovních úvazků v daném odvětví.

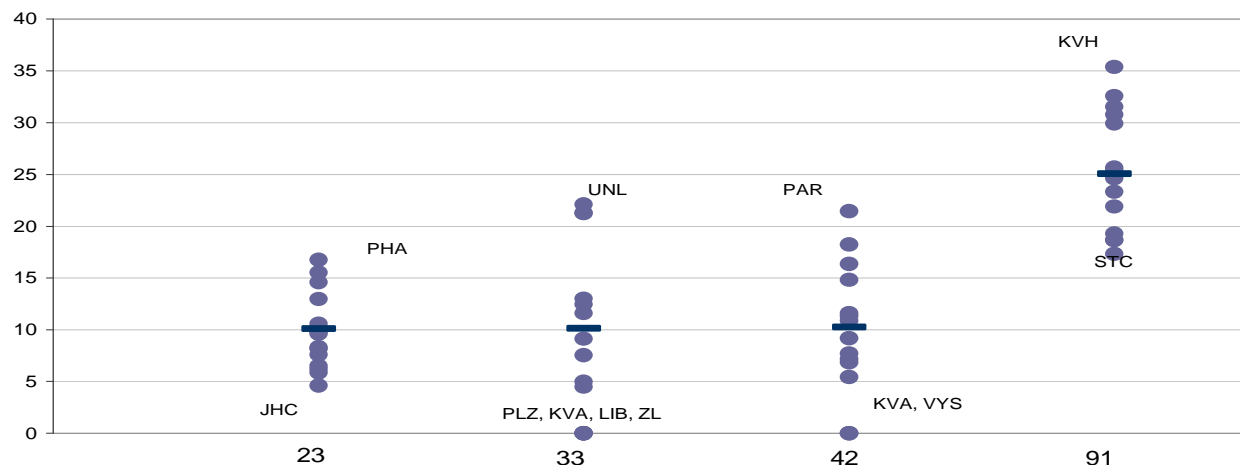
Obrázek 25: Podíl částečných úvazků – rozptyl v odvětvích mezi kraji ČR (2006, v %)

Poznámka: Graf znázorňuje primárně rozptyl mezi kraji, nikoli hodnoty za jednotlivé kraje. Vodorovnou čárkou je vyznačen údaj za celou ČR, popiskami jsou označeny kraje s extrémními hodnotami. Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Podíl částečných pracovních úvazků se liší rovněž i podle jednotlivých kategorií profesí. Obrázek 26 ukazuje mezikrajový rozptyl podílu částečných pracovních úvazků s vyznačením kraje s nejvyšším a nejnižším podílem částečných pracovních úvazků v dané kategorii profesí.

Obrázek 26: Podíl částečných úvazků – rozptyl v profesích mezi kraji ČR (2006, v %)

Poznámka: Graf znázorňuje primárně rozptyl mezi kraji, nikoli hodnoty za jednotlivé kraje. Vodorovnou čárkou je vyznačen údaj za celou ČR, popiskami jsou označeny kraje s extrémními hodnotami. Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

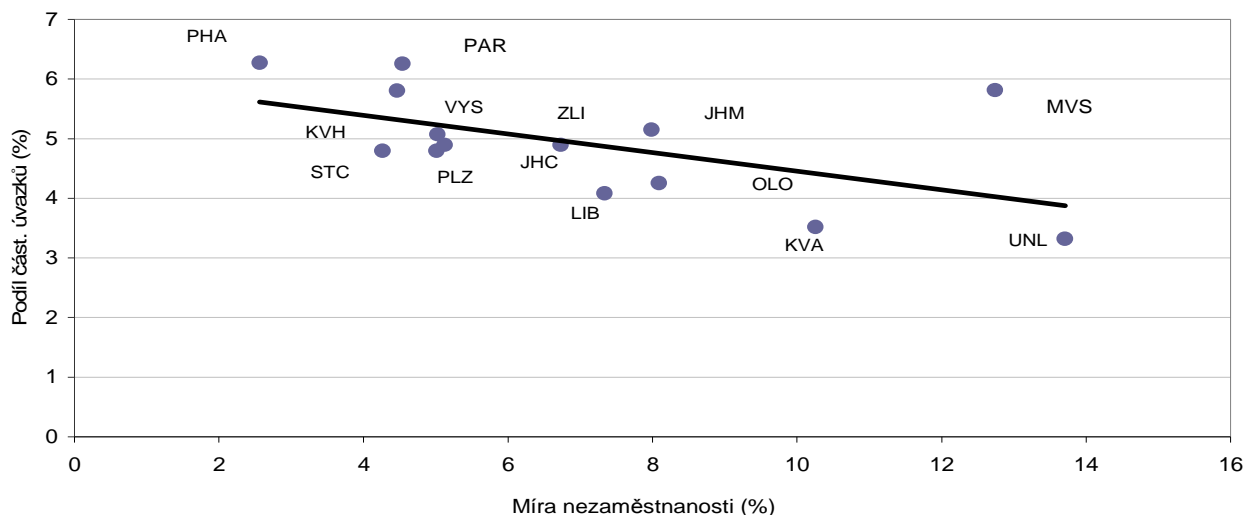
Nejčastěji pracují na částečný pracovní úvazek pomocní a nekvalifikovaní pracovníci zaměřeni na prodej a služby (KZAM 91), a to v plné čtvrtině případů. Více jak 10% podíl částečných pracovních úvazků mají v průměru celé České republiky rovněž nižší administrativní pracovníci – úředníci ve službách a obchodě (KZAM 42) a dále pedagogičtí pracovníci (KZAM 33) a odborní pedagogičtí pracovníci (KZAM 23). Jde tedy o pracovníky vybavené středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním.

Lze tedy soudit, že částečné pracovní úvazky mohou do určité míry řešit nezaměstnanost zejména nekvalifikovaných osob. V případě vyšší nabídky nekvalifikované práce se o ni může podělit větší počet lidí pracujících v hlavním zaměstnání na zkrácený pracovní úvazek. U pedagogických pracovníků, z nichž pracuje také vysoký podíl na částečný pracovní úvazek, může jít jak o nedobrovolnou volbu v důsledku snižující se potřeby učitelů, tak i o specifický způsob využívání kvalifikace kombinací částečných pracovních úvazků u několika zaměstnavatelů.

U nekvalifikovaných pracovníků je situace v jednotlivých krajích relativně vyrovnaná, v ostatních uvedených profesích je mezi kraji opět velký rozptyl. U pedagogických pracovníků je tato situace ovlivněna zřejmě i politikou krajských úřadů při zaměstnávání učitelů a jiných pedagogických pracovníků. Při snižujícím se počtu dětí klesá i potřeba učitelů, kteří buď musejí ze školství odcházet nebo přijímají částečné pracovní úvazky.

V rámci analýzy částečných pracovních úvazků bylo zkoumáno, zda a jaký vliv má tato forma zaměstnanosti na nezaměstnanost v jednotlivých krajích (viz obrázek 27). Ze záporného korelačního koeficientu (-0,56) vyplývá, že čím nižší je podíl částečných pracovních úvazků, tím vyšší je v daném kraji nezaměstnanost.

Obrázek 27: Závislost mezi mírou nezaměstnanosti a podílem částečných úvazků v krajích ČR (2006)

Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

4.4 Druhé zaměstnání

O flexibilitě zaměstnanosti vypovídá i podíl osob, které vykonávají vedle svého hlavního zaměstnání ještě druhé zaměstnání. Podle nového zákoníku práce z roku 2004 bylo druhé zaměstnání (dříve tzv. vedlejší pracovní poměr) z právního hlediska zrovnoprávněno s hlavním zaměstnáním se stejnými právy a povinnostmi, týkajícími se např. uzavírání nebo ukončení pracovního poměru. V ČR je ovšem podíl pracujících, kteří mají ještě druhé zaměstnání, velmi malý, ze všech zaměstnaných je to asi 2,2 %, přičemž největší podíl osob

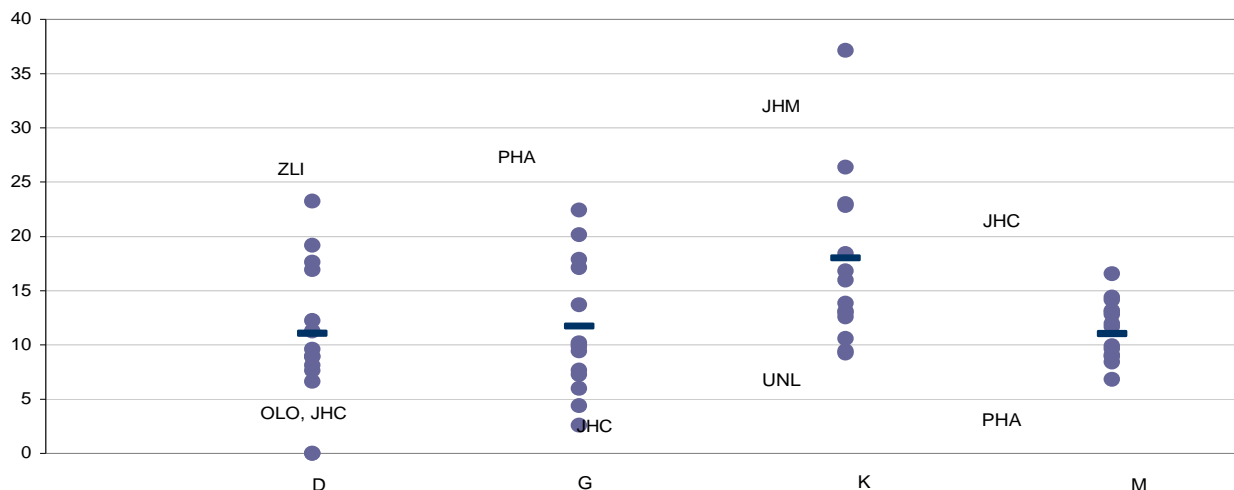
s druhým zaměstnáním pracuje v kraji Vysočina (3,3 %), v Pardubickém (3,3 %) a Královéhradeckém kraji (3,1 %).

Jak ukazuje tabulka 10A v příloze, druhé zaměstnání je doménou především vysoce kvalifikovaných vysokoškolsky vzdělaných osob. Podíl osob s druhým zaměstnáním celkově klesá s klesající úrovní vzdělání, nicméně v některých krajích je situace odlišná.

Největší podíl vysokoškoláků s druhým zaměstnáním je v Pardubickém kraji, v kraji Vysočina a dále pak v Moravskoslezském a Plzeňském kraji. Královéhradecký kraj, který má celkově jeden z největších podílů pracujících s druhým zaměstnáním, vykazuje naopak vyšší podíl středoškoláků s maturitou než vysokoškoláků. Zcela výjimečný je pak Liberecký kraj, kde vysokoškoláci mají oproti ostatním pracujícím s nižší úrovní vzdělání nejvyšší podíl druhých zaměstnání.

Podíl osob s druhým zaměstnáním se také výrazně liší **podle odvětví**. Pro ucelenější obrázek byly zvoleny různé pohledy. Jednak byla sledována odvětví, kde pracuje největší podíl osob s druhým zaměstnáním. Dále bylo sledováno, do jaké míry pracují lidé ve stejném odvětví v hlavním i druhém zaměstnání.

Obrázek 28: Odvětví činnosti druhého zaměstnání 2006 – rozptyl mezi kraji (2006, v %)

Poznámka: Graf znázorňuje primárně rozptyl mezi kraji, nikoli hodnoty za jednotlivé kraje. Vodorovnou čárkou je vyznačen údaj za celou ČR, popiskami jsou označeny kraje s extrémními hodnotami. Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

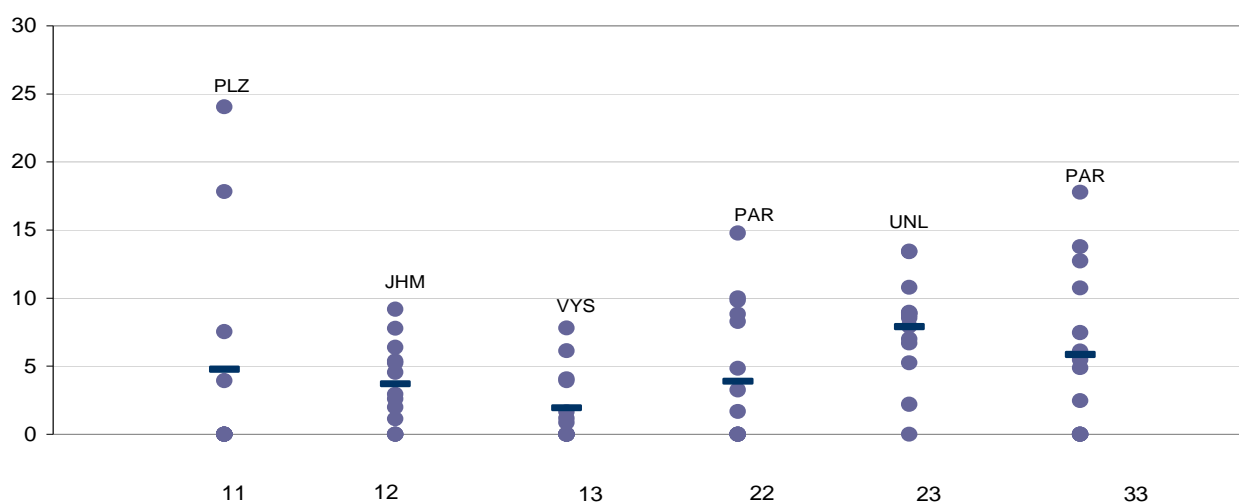
Obrázek 29 ukazuje mezikrajový rozptyl podílu druhých zaměstnání s vyznačením kraje s nejvyšším a nejnižším podílem druhých zaměstnání podle odvětví činnosti. Nejčastěji pracují lidé v druhém zaměstnání v celé ČR v oblasti nemovitostí a pronájmu a v dalších podnikatelských činnostech (K) 18,1 %, ve zpracovatelském průmyslu (D) 11,7 %, v obchodě a opravách (G) 11,72 %, dále ve vzdělávání (M) 11,3 %. Je zřejmé, že mezikrajové rozdíly jsou značné.

Zatímco ve zpracovatelském průmyslu má nejvyšší podíl druhých zaměstnání Zlínský kraj, v oblasti obchodu je to Praha. Je tedy evidentní, že druhé zaměstnání souvisejí především se zvýšenou poptávkou po pracovních silách v daném odvětví a v daném regionu, příp. i s určitým nedostatkem pracovníků. V oblasti vzdělávání jsou mezikrajové rozdíly stěžejně vysvětlitelné a souvisejí víceméně se vzdělávací politikou kraje a s podmínkami pro pedagogickou práci. Vysoký podíl částečných pracovních úvazků a zároveň vysoký podíl druhých zaměstnání v tomto odvětví ukazuje na specifika této profese, kdy jeden člověk často kumuluje několik částečných pracovních úvazků např. na různých školách nebo v různých vzdělávacích zařízeních podle své konkrétní specializace.

Jiný pohled na tuto problematiku se ukazuje při sledování odvětví, kde lidé pracující v hlavním zaměstnání nejčastěji vyhledávají druhé zaměstnání. Pomineme-li pro ČR netypické odvětví rybolovu, je to opět nejčastěji v oblasti vzdělávání 6,2 %, zdravotní a sociální péče 3,4 %, v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách 4,6 % a v oblasti nemovitostí 2,9 %. Jsou to odvětví, kde charakter pracovních činností umožňuje kumulovat pracovní poměry u různých zaměstnavatelů. Svědčí o tom i skutečnost, že všechna tato odvětví patří k těm, kde je vykazován relativně vysoký podíl částečných pracovních úvazků a zároveň jsou to odvětví, kde je největší podíl osob, které mají druhé zaměstnání ve stejném odvětví. Vůbec největší podíl osob, které mají hlavní i druhé zaměstnání ve stejném odvětví, je v odvětví vzdělávání, kde tvoří více jak třetinu pracovníků.

Dále se podíl osob s druhým zaměstnáním liší také podle kategorií **profesí**. Obrázek 30 ukazuje mezikrajový rozptyl podílu druhých zaměstnání s vyznačením kraje s nejvyšším a nejnižším podílem druhých zaměstnání podle kategorií profesí.

Obrázek 29: Druhé zaměstnání podle profesí – rozptyl mezi kraji (2006, v %)

Poznámka: Graf znázorňuje primárně rozptyl mezi kraji, nikoli hodnoty za jednotlivé kraje. Vodorovnou čárkou je vyznačen údaj za celou ČR, popiskami jsou označeny kraje s maximálními hodnotami. Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Nejčastěji v ČR přijímají druhé zaměstnání – jak už vyplynulo z analýzy odvětví – odborní pedagogičtí pracovníci (KZAM 23) 7,9 %, a pedagogičtí pracovníci (KZAM 33) 5,9 %, tedy středoškolsky i vysokoškolsky vzdělaní pracovníci v oblasti vzdělávání. Dále jsou to vedoucí pracovníci, a to jak vyšší úředníci (KZAM 11) 4,8 %, tak ředitelé a manažeři velkých podniků (KZAM 12) 3,7 % i malých podniků (KZAM 13) 4 %. Vyšší podíl druhých zaměstnání mají dále také vědci, odborníci a inženýři v biologických, lékařských a příbuzných oborech (KZAM 22) 3,9 %.

Druhé zaměstnání je tedy záležitostí převážně vysoce kvalifikovaných lidí, jejichž know-how je širě využitelné v různých oborech činností. V případě pedagogů a odborníků v lékařských oborech jde navíc o specifickou situaci, kdy tito pracovníci i z důvodu nižších platů ve srovnání se stejně vysoce kvalifikovanými odborníky jiných profesí častěji kumulují dvě nebo více zaměstnání.

5. VÝZVY

Kvalita a flexibilita lidských zdrojů v regionech ČR je významným faktorem jejich rozvoje a konkurenceschopnosti. Velkou výzvou pro ČR je nerovnoměrný vývoj kvality lidských zdrojů mezi kraji. Na jedné straně stojí kraje, ve kterých se soustřeďují vzdělaní lidé pracující v kvalifikačně náročných profesích, kteří se dále vzdělávají. Zároveň mají tyto kraje významná vysokoškolská centra a studující na zdejších veřejných vysokých školách představují budoucí potenciál kvalifikovaných odborníků pro jejich ekonomický rozvoj. K těmto krajům lze zařadit vedle Prahy Jihomoravský kraj a Královéhradecký kraj. Na druhé straně stojí regiony, které lze označit z hlediska kvality lidských zdrojů za rizikové. Mají málo vzdělaných lidí, kteří navíc z těchto krajů odcházejí. Méně kvalifikovaní lidé se méně účastní dalšího vzdělávání. Chybí zde i dostatečný budoucí potenciál v podobě studujících na vysokých školách. K těmto krajům patří Karlovarský a Ústecký kraj, v některých aspektech i kraj Liberecký.

K vyrovnaní nerovnoměrného vývoje v kvalitě lidských zdrojů v regionech může významně přispět kvalitní a široce dostupné terciární vzdělávání. Kvalifikační potenciál kraje nejvíce ovlivňují studenti, kteří v kraji studují bez ohledu na místo svého trvalého bydliště, neboť většinou hledají uplatnění v kvalifikačně náročných profesích v regionu svého studia. To se týká zejména Prahy a Jihomoravského kraje (Brno). Pro ostatní regiony dále platí, že studenti, kteří studují v krajích odkud pocházejí, zde zpravidla zůstávají. Vedle dostupnosti školy hraje významnou roli také kvalita studia. Regionální vysoké školy, zejména nově založené v 90. letech 20. století, se často potýkají s nedostatkem vysoce kvalifikovaných pedagogů a kvalita studia se na nich pouze postupně zvyšuje.

Kvalitu lidských zdrojů také významně ovlivňuje nabídka kvalifikačně náročných pracovních příležitostí. Velkou výzvou pro ČR je skutečnost, že zaměstnanost v technologicky vysoce náročných odvětvích zpracovatelského průmyslu je ve všech krajích výrazně nižší než zaměstnanost ve středně technologicky náročných odvětvích. V průměru ČR je tento rozdíl více jak pětinašobný, mezikrajové rozdíly jsou značné. Zatímco v průmyslovém Libereckém kraji je rozdíl více jak sedmnáctinašobný, Pardubický a méně průmyslový Jihočeský kraj mají vyrovnanější bilanci, rozdíl je zde méně než trojnásobný. Podpora rozvoje technologicky vysoce náročných odvětví a jejich vyrovnanější zastoupení v jednotlivých krajích by vytvořilo kvalitnější nabídku pracovních příležitostí a umožnilo širší uplatnění vysoce kvalifikovaných lidí.

6. ZÁVĚR

Kvalita lidských zdrojů je významným faktorem potenciálních možností rozvoje a konkurenceschopnosti jednotlivých regionů ČR. Charakteristiky regionálních rozdílů v oblasti vzdělanosti a v oblasti zaměstnanosti mohou poukázat na některé aspekty nerovnoměrného vývoje jednotlivých krajů ČR a tedy i možné výhody či problémy jejich konkurenceschopnosti.

Jednou ze základních charakteristik kvality lidských zdrojů je **vzdělanostní struktura** obyvatelstva vyjádřená podílem obyvatelstva ve věku 25–64 let, které dosáhlo jednotlivých úrovní vzdělání, na celkovém počtu obyvatel této věkové skupiny. Vzdělanostní struktura je v krajích ČR poměrně rovnoměrná, co se týká středoškolsky vzdělaného obyvatelstva (ISCED 3), regionální rozdíly se ovšem projevují v zastoupení osob pouze se základním vzděláním (ISCED 0–2) a terciárně vzdělaných osob. *Praha* vykazuje zásadně odlišnou vzdělanostní strukturu od ostatních krajů ČR. Celkový podíl obyvatelstva, které disponuje středoškolským vzděláním s maturitou a vysokoškolským vzděláním, se blíží třem čtvrtinám. Druhým regionem s výraznějším podílem terciárně vzdělaného obyvatelstva (16 %) je *Jihomoravský kraj*. Nicméně zde tvoří lidé se středoškolským vzděláním s maturitou a s vysokoškolským vzděláním již pouze polovinu obyvatelstva. Na druhé straně spektra regionů s nejnižší úrovní vzdělanosti se nacházejí kraje severozápadních Čech – *Ústecký, Karlovarský a Liberecký*. Zdaleka nejhorší vzdělanostní strukturu v celé České republice má *Ústecký kraj*, ve kterém podíl populace se základním vzděláním dosahuje 15,5 %.

Růst vzdělanostní úrovně obyvatelstva je předurčován vzestupnou **vzdělanostní mobilitou**, která vyjadřuje skutečnost, že děti dosahují vyšší úrovně vzdělání než jejich rodiče, resp. že mladší věkové skupiny převyšují svojí vzdělanostní úrovní starší věkové skupiny. Pro konkurenceschopnost ekonomiky je důležité, aby věkové skupiny vstupující na trh práce dosáhly vyšší úrovně vzdělání než věkové skupiny, které trh práce opouštějí. Proto je analýza vzdělanostní mobility založena na porovnání podílu terciárně vzdělaných osob ve věkových skupinách 25–29 let a 60–64 let. Ve většině krajů ČR se prosazuje pozitivní vzdělanostní mobilita. Výjimku tvoří *Karlovarský, Liberecký a Plzeňský kraj*. Tyto kraje mají také nejnižší podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva ve věkové skupině 25–29 let z celé ČR. Zdaleka nejhorší je situace v *Karlovarském kraji*, který vykazuje pouze necelých 7 % terciárně vzdělaného obyvatelstva v této věkové skupině. Nejvyšší pozitivní vzdělanostní mobilita existuje v *Královéhradeckém kraji* (14,7 p.b.), který má ovšem vedle Prahy také vysoký podíl terciárně vzdělaného obyvatelstva ve věkové skupině 25–29 let – 22,9 %.

Další rozvoj regionů se neobejde bez kvalitního a široce dostupného terciárního vzdělávání. Rozsah přípravy těchto mladých odborníků pro kvalifikované profese byl vyjádřen pomocí **počtu studentů veřejných vysokých škol** (soukromé vysoké školy zatím z hlediska počtu studentů nehrají významnější roli) vztáženého k typické věkové skupině, tj. 20–29 let. Údaje o studujících na vysokých školách by měly osvětlit situaci krajů v blízké budoucnosti, tzn., do jaké míry ovlivní současní studenti budoucí kvalifikační strukturu a tím i ekonomický rozvoj svých regionů. Sledujeme-li podíl studentů, kteří studují v daném kraji, zjišťujeme, že v ČR jsou dva kraje, které nemají žádnou veřejnou vysokou školu. Zatímco *Středočeský kraj* je spádovou oblastí Prahy, pro *Karlovarský kraj* je tato situace značně nepříznivá, protože potenciální studenti musí odcházet do jiných krajů, což je nákladnější a také se již do kraje nemusí vracet. O mnoho lepší není situace ani v kraji *Vysočina*, který má minimální podíl studujících v daném kraji z důvodu malé kapacity vysoké školy. Dále jsou zde kraje, které se vyznačují vysokým podílem studujících v daném kraji, tzn. že zde často studují studenti z jiných krajů. To je charakteristické zejména pro *Prahu* a pro *Jihomoravský kraj*.

Kvalifikační potenciál kraje nejvíce ovlivňují studenti, kteří v kraji studují, protože mnozí z nich se po ukončení studia nevracejí do místa svého trvalého bydliště a hledají uplatnění v kvalifikačně náročných profesích v regionu svého studia. To se týká zejména vysokoškolských

center Prahy a Jihomoravského kraje (Brno). Dále platí, že studenti, kteří studují v krajích odkud pocházejí, zde zpravidla zůstávají a mají tedy zásadní vliv na budoucí potenciál lidských zdrojů pro kvalifikačně náročné profese v kraji.

Účast na dalším vzdělávání je důležitým pohledem na konkurenceschopnost lidských zdrojů, neboť pro zachování zaměstnatelnosti je důležité stále se učit i v dospělém věku. Míra účasti na dalším vzdělávání je mezikrajově rozdílná, v roce 2006 tvořil rozdíl mezi krajem s nejvyšší účastí – *Prahou* a krajem s nejnižší účastí – *Karlovarským* 5,2 p.b. Praha vykazuje nejvyšší účast, mimo jiné jistě i proto, že se zde soustřeďuje velká nabídka kurzů neformálního vzdělávání.

Potenciál ekonomického rozvoje představují především odvětví s vysokou intenzitou výzkumu a vývoje v ekonomice, tedy **technologicky náročná odvětví zpracovatelského průmyslu a znalostně náročná odvětví služeb**. Zaměstnanost v těchto odvětvích podává rámcovou představu o ekonomickém rozvoji kraje, při časovém srovnání i představu o směřování kraje ke znalostní ekonomice. Celková zaměstnanost v technologicky náročném zpracovatelském průmyslu a ve znalostně náročných službách je nejvyšší v *Praze a Libereckém kraji*, nad průměrem ČR se pohybuje i *Královéhradecký, Pardubický a Středočeský kraj*. O těchto krajích můžeme tedy říci, že jsou nejrozvinutější v ČR z hlediska zastoupení odvětví znalostní ekonomiky. Zaměstnanost v těchto odvětvích se od roku 2000 zvýšila ve většině krajů, významnější propad nastal pouze v *Karlovarském kraji* (z 30% na 26% podíl).

Podnikání má nezastupitelný význam pro rozvoj ekonomiky krajů, je důležitým zdrojem růstu pracovních příležitostí a jejich vyšší kvality a realizace inovací. Jak se podnikání vyvíjí v jednotlivých krajích ČR, je patrné z porovnání podílu podnikatelů na celkové zaměstnanosti, tj. na celkovém počtu pracujících v krajích. Počty podnikatelů v krajích ČR se pohybovaly v rozmezí 11,3 % v *Moravskoslezském kraji* až po skoro dvojnásobný podíl 21,3 % v *Praze*. Podnikatelské prostředí dané právními normami je v celé ČR stejné, vyšší počet podnikatelů v ekonomicky rozvinutějších krajích může ovlivňovat např. vyšší poptávka po soukromých službách, v ekonomicky méně rozvinutých krajích může být podnikání spíše reakcí na nedostatek jiných pracovních příležitostí.

Flexibilitu zaměstnanosti lze obecně vymezit jako schopnost jednotlivce přizpůsobit se měnícím se požadavkům a podmínkám trhu práce. Flexibilita je ovlivněna na jedné straně jednotlivci, jejich postoji a vzděláním, na druhé straně právním prostředím, které upravuje pracovní právní vztahy. Pro posouzení flexibility v regionech byly zvoleny dva ukazatele: podíl osob pracujících na částečný úvazek a podíl osob majících druhé zaměstnání.

Nejvyšší podíl **práce na částečný pracovní úvazek** vykazuje v roce 2006 Praha a Pardubický kraj (6,3 %), přičemž nejčastěji jsou takto zaměstnáni lidé se základním vzděláním. Podíl částečných pracovních úvazků se výrazně liší podle odvětví a profesí. Nejčastěji pracují na částečný pracovní úvazek pomocní a nekvalifikovaní pracovníci zaměřeni na prodej a služby (KZAM 91), a to v plné čtvrtině případů. Částečné pracovní úvazky jsou v ČR tedy doménou nekvalifikované práce zejména v ekonomicky vyspělejších regionech. Nejnižší podíl částečných úvazků mají Ústecký a Karlovarský kraj (přes 3 %). Zároveň platí, že čím vyšší je v kraji podíl částečných pracovních úvazků, tím nižší je nezaměstnanost.

Podíl osob, které mají druhé zaměstnání je v ČR velmi malý, ze všech zaměstnaných je to asi 2,2 %, přičemž největší podíl osob s druhým zaměstnáním pracuje v kraji Vysočina (3,3 %), v Pardubickém (3,3 %) a Královéhradeckém kraji (3,1 %). Druhé zaměstnání je doménou především vysoce kvalifikovaných vysokoškolsky vzdělaných osob a výrazně se snižuje s klesající úrovní vzdělání. Podíl osob s druhým zaměstnáním se také výrazně liší podle odvětví a podle profesí. Nejčastěji je zastoupen v odvětví vzdělávání 6,2 %, zdravotní a sociální péče 3,4 %, v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách 4,6 % a v oblasti

nemovitostí 2,9 %. Jsou to odvětví, kde charakter pracovních činností umožňuje kumulovat pracovní poměry u různých zaměstnavatelů. Dokládá to i skutečnost, že ve všech těchto odvětvích je vykazován nejen vysoký podíl částečných pracovních úvazků, ale zároveň i největší podíl osob, které mají druhé zaměstnání ve stejném odvětví. Vůbec největší podíl těchto osob je v odvětví vzdělávání, kde tvoří více jak třetinu.

Z hlediska charakteristik kvality lidských zdrojů se projevuje nerovnoměrný vývoj mezi kraji. Na jedné straně můžeme sledovat regiony, kde se soustřeďují vzdělaní lidé, pracující v kvalifikačně náročných profesích, kteří se častěji než jinde vzdělávají i v dospělosti. Zároveň mají tyto kraje významná vysokoškolská centra a studující na zdejších veřejných vysokých školách představují budoucí potenciál kvalifikovaných odborníků mimo jiné i pro tyto kraje. Sem lze zařadit vedle Prahy i Jihomoravský a Královéhradecký kraj. Na druhé straně má Česká republika regiony, které lze označit z hlediska konkurenceschopnosti v oblasti lidských zdrojů za rizikové. Mají málo vzdělaných lidí, z nichž někteří odcházejí. Méně kvalifikovaní lidé se navíc v menší míře účastní i dalšího vzdělávání. Chybí zde rovněž dostatečný budoucí potenciál v podobě studujících na vysokých školách. K těmto krajům lze zařadit Karlovarský a Ústecký kraj, v některých aspektech i kraj Liberecký. Ostatní kraje využívají svého potenciálu kvalifikovaných lidí víceméně adekvátně svým možnostem. Ukazuje se také, že některé charakteristiky z oblasti zaměstnanosti, jako je např. podnikavost nebo flexibilita zaměstnanosti, vykazují odlišnosti spíše v rámci odvětví a profesí než v rámci regionů.

7. PŘÍLOHY

Tabulka 1A: Vývoj vzdělanostní struktury obyvatelstva 25–64 (2000, 2003, 2006)

	2000					2003					2006				
	Nejvyšší dosažené vzdělání					Nejvyšší dosažené vzdělání					Nejvyšší dosažené vzdělání				
	bez vzdělání (ISCED 0)	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	vysokoškolské (ISCED 5,6)	bez vzdělání (ISCED 0)	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	vysokoškolské (ISCED 5,6)	bez vzdělání (ISCED 0)	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	vysokoškolské (ISCED 5,6)
Hl. m. Praha	0,1	6,1	27,5	42,1	24,1	0,1	5,5	27,5	41,3	25,5	0,0	4,7	23,4	44,3	27,5
Středočeský	0,4	17,5	43,8	31,5	6,8	0,2	13,4	44,6	32,3	9,5	0,1	10,1	42,7	36,4	10,7
Jihočeský	0,0	13,0	45,2	32,4	9,3	0,1	11,7	42,2	35,6	10,4	0,1	10,4	42,9	34,7	11,9
Plzeňský	0,1	12,5	45,5	33,0	8,9	0,1	10,0	45,3	34,4	10,2	0,2	9,4	41,9	37,7	10,7
Karlovarský	0,4	17,9	42,7	31,4	7,6	0,1	16,8	42,2	32,7	8,1	0,2	15,0	45,5	30,8	8,4
Ústecký	1,3	19,3	45,8	26,6	7,1	0,4	18,4	47,2	27,9	6,0	0,3	15,5	42,9	33,2	8,2
Liberecký	0,4	18,3	44,8	28,5	7,9	0,1	11,4	46,3	32,1	9,9	0,0	12,9	47,4	30,6	9,1
Královéhradecký	0,1	11,6	46,8	32,0	9,4	0,2	9,4	45,3	34,8	10,2	0,1	7,7	43,7	34,8	13,6
Pardubický	0,2	10,3	48,8	31,4	9,3	0,4	10,2	47,2	32,0	10,2	0,1	8,7	47,6	31,9	11,7
Vysočina	1,7	11,6	45,1	33,4	8,1	0,2	8,9	52,2	29,8	8,9	0,2	8,0	47,0	34,0	10,7
Jihomoravský	0,4	12,6	41,8	31,1	14,0	0,2	11,3	41,8	31,6	15,0	0,0	8,2	41,5	34,2	16,0
Olomoucký	0,3	16,3	44,6	28,8	10,0	0,2	11,3	47,1	32,3	9,0	0,2	9,6	48,8	29,3	12,1
Zlínský	0,5	13,6	46,2	30,5	9,1	0,1	11,1	44,6	32,9	11,2	0,0	8,8	46,8	32,9	11,5
Moravskoslezský	0,5	14,0	45,8	30,5	9,1	0,1	12,4	47,5	30,0	10,1	0,2	10,7	45,0	32,7	11,5
Česká republika	0,5	13,6	42,9	32,1	11,0	0,2	11,4	43,4	33,0	11,9	0,1	9,6	41,9	34,9	13,5

Pramen: ČSÚ (2000, 2003b, 2006f), vlastní výpočty.

Tabulka 2A: Vzdělanostní mobilita, terciárně vzdělaná populace na trh práce vstupující (25-29let) a z trhu práce vystupující (60-64let)

	2000			2003			2006		
	VŠ % 25–29	VŠ % 60–64	p.b. rozdíl	VŠ % 25–29	VŠ % 60–64	p.b. rozdíl	VŠ % 25–29	VŠ % 60–64	p.b. rozdíl
Hl. m. Praha	20,1	18,7	1,3	21,8	25,3	-3,5	27,3	24,2	3,1
Středočeský	5,5	3,8	1,7	7,2	6,5	0,6	11,7	10,5	1,3
Jihočeský	8,3	9,7	-1,3	10,2	8,1	2,1	12,2	8,5	3,7
Plzeňský	9,2	6,0	3,2	13,1	12,6	0,6	8,8	9,4	-0,6
Karlovarský	2,8	10,4	-7,5	5,1	4,8	0,3	6,8	10,5	-3,7
Ústecký	6,7	2,5	4,2	6,3	4,8	1,4	13,3	3,9	9,4
Liberecký	3,0	7,4	-4,4	7,6	9,6	-2,1	10,9	14,2	-3,3
Královéhradecký	7,5	5,9	1,7	10,7	8,4	2,3	22,9	8,2	14,7
Pardubický	6,1	5,3	0,8	10,9	7,1	3,8	17,2	9,2	8,0
Vysočina	8,4	1,9	6,5	13,6	6,0	7,5	18,0	7,6	10,4
Jihomoravský	13,4	12,9	0,5	16,4	12,2	4,2	20,6	12,9	7,7
Olomoucký	13,8	5,8	8,0	11,4	5,2	6,3	18,0	11,5	6,5
Zlínský	7,0	3,6	3,5	10,3	10,0	0,3	17,8	7,3	10,5
Moravskoslezský	10,5	5,6	4,9	10,9	6,5	4,5	18,8	11,7	7,1
Česká republika	9,8	7,7	2,1	11,9	10,0	1,9	17,2	11,7	5,5

Pramen: ČSÚ (2000, 2003b, 2006f), vlastní výpočty.

Tabulka 3A: Studenti VŠ v krajích

Kraj VŠ	Česká republika	Bydliště v krajích VŠ	Jiné bydliště	Počet všech studentů s trvalým bydlištěm v daném kraji, kteří studují v ČR	Podíl studentů studujících v daném kraji na všech studentech studujících v ČR (%)	Počet obyvatel ve věkové skupině 25–29 (střední stav byv. 2005)	Podíl studentů studujících v daném kraji na obyvatelstvu kraje ve věku 20–29 let (%)	Podíl studentů kteří studují v kraji svého trvalého bydliště na obyvatelstvu kraje ve věku 20–29 let (%)	Podíl všech studentů s trvalým bydlištěm v daném kraji, kteří studují v ČR, na obyvatelstvu kraje ve věku 20–29 let (%)
Česká republika (fyz. os.)	254 160					1 580 758	16,08		
Česká republika (fak.)	258 915					1 580 758	16,38		
Hl. m. Praha	87 168	31 476	55 692	36 128	33,7	185 237	47,06	16,99	19,50
Středočeský	0	0	0	20 875	0,0	174 719	0,00	0,00	11,95
Jihočeský	10 222	5 150	5 072	15 338	3,9	96 629	10,58	5,33	15,87
Plzeňský	17 053	7 378	9 675	12 056	6,6	83 160	20,51	8,87	14,50
Karlovarský	0	0	0	4 753	0,0	46 815	0,00	0,00	10,15
Ústecký	7 912	4 563	3 349	15 339	3,1	127 916	6,19	3,57	11,99
Liberecký	6 981	2 679	4 302	8 653	2,7	66 174	10,55	4,05	13,08
Královéhradecký	9 496	3 259	6 237	13 317	3,7	82 712	11,48	3,94	16,10
Pardubický	7 623	2 450	5 173	12 497	2,9	77 912	9,78	3,14	16,04
Vysočina	615	437	178	13 132	0,2	79 665	0,77	0,55	16,48
Jihomoravský	56 646	23 350	33 296	31 275	21,9	176 385	32,11	13,24	17,73
Olomoucký	15 899	5 081	10 818	16 968	6,1	100 651	15,80	5,05	16,86
Zlínský	7 981	4 138	3 843	17 538	3,1	91 984	8,68	4,50	19,07
Moravskoslezský	31 319	19 655	11 664	33 253	12,1	190 799	16,41	10,30	17,43

Poznámka: Údaje jsou za fyzické osoby, občany ČR, kteří studují v ČR. U škol, které mají fakulty ve více krajích, (UK, VŠE), jsou počty studentů počítané po jednotlivých fakultách, studenti, kteří studují na těchto školách více fakult, jsou tedy u těchto škol započítáni vícekrát. K těmto číslům se pak vztahuje údaj za ČR (fak.). Pramen: UIV (2006a); ČSÚ (2006a); ČSÚ (2006f); vlastní výpočty.

Tabulka 4A: Podíl ICT sektorů na celkové zaměstnanosti (v %)

	2000	2003	2006
Hl. m. Praha	4,8	4,8	5,9
Středočeský	2,2	2,8	3,1
Jihočeský	2,9	2,4	3,8
Plzeňský	2,6	3,8	4,2
Karlovarský	2,3	3,1	2,2
Ústecký	2,2	2,2	2,7
Liberecký	2,5	2,8	2,2
Královéhrad.	2,5	2,5	2,4
Pardubický	3,8	5,9	5,9
Vysočina	2,2	1,0	1,9
Jihomoravský	3,1	2,8	4,6
Olomoucký	1,8	1,5	2,2
Zlínský	4,0	3,3	3,5
Moravskoslez.	1,8	2,1	2,6
Česká rep.	2,8	3,0	3,6

Pramen: ČSÚ (2000, 2003b, 2006f), vlastní výpočty.

Tabulka 5A: Podíl zaměstnaných v kvalifikačně náročných profesích (KZAM 1, 2, 3) na celkové zaměstnanosti (%)

	2000				2003				2006			
	KZAM 1	KZAM 2	KZAM 3	KZAM 1–3	KZAM 1	KZAM 2	KZAM 3	KZAM 1–3	KZAM 1	KZAM 2	KZAM 3	KZAM 1–3
Hl. m. Praha	8,6	22,6	23,1	54,3	8,5	22,0	25,8	56,2	8,9	23,1	28,6	60,7
Středočeský	7,1	7,6	15,5	30,1	7,0	7,6	16,9	31,5	6,4	8,3	21,3	36,0
Jihočeský	8,4	6,4	17,7	32,5	6,5	7,5	19,6	33,5	6,6	9,1	19,5	35,1
Plzeňský	5,3	6,7	21,4	33,4	4,6	7,5	23,8	35,9	5,9	8,1	22,7	36,6
Karlovarský	5,9	10,9	13,7	30,5	6,8	8,8	16,8	32,4	6,2	7,7	17,4	31,3
Ústecký	5,9	7,5	17,9	31,3	4,0	6,2	15,9	26,0	5,4	7,7	20,7	33,8
Liberecký	5,0	8,6	13,3	27,0	9,1	7,7	16,1	32,9	8,6	8,5	17,0	34,1
Královéhrad.	5,6	8,6	19,0	33,2	5,5	9,2	20,4	35,2	7,0	10,0	23,0	40,0
Pardubický	6,0	9,3	18,6	33,9	5,2	7,6	19,3	32,1	4,5	7,7	21,7	33,9
Vysočina	4,8	8,2	17,1	30,1	5,2	6,5	15,8	27,6	5,3	8,1	19,6	33,0
Jihomoravský	4,5	12,9	19,4	36,7	4,9	12,1	22,4	39,4	5,7	11,1	25,1	41,9
Olomoucký	4,9	7,5	17,8	30,2	5,5	7,5	19,3	32,3	6,0	9,2	17,8	33,1
Zlínský	4,7	7,6	18,8	31,0	7,3	9,0	19,2	35,5	8,4	7,6	19,7	35,7
Moravskoslez..	6,0	12,1	17,5	35,5	5,2	10,0	20,8	36,0	5,5	9,4	22,2	37,1
Česká rep.	6,1	10,8	18,4	35,3	6,1	10,2	20,0	36,4	6,5	10,7	22,1	39,3

Pramen: ČSÚ (2000, 2003b, 2006f), vlastní výpočty.

Tabulka 6A: Podíl zaměstnanosti v technologicky a znalostně náročných odvětvích na celkové zaměstnanosti (%)

	2000							2003							2006						
	technologicky náročné služby	tržní služby	finanční služby	ostatní znalostně náročné služby	technolog. vysoce náročná odvětví zprac. průmyslu	technolog. středně náročná odvětví zprac. průmyslu	technologicky a znalostně náročná odvětví celkem	technologicky náročné služby	tržní služby	finanční služby	ostatní znalostně náročné služby	technolog. vysoce náročná odvětví zprac. průmyslu	technolog. středně náročná odvětví zprac. průmyslu	technologicky a znalostně náročná odvětví celkem	technologicky náročné služby	tržní služby	finanční služby	ostatní znalostně náročné služby	technolog. vysoce náročná odvětví zprac. průmyslu	technolog. středně náročná odvětví zprac. průmyslu	technologicky a znalostně náročná odvětví celkem
Hl. m. Praha	6,7	2,3	3,6	17,4	1,1	3,5	34,4	7,1	1,7	5,2	19,0	0,7	3,3	37,0	5,9	2,5	4,3	18,5	1,1	3,4	35,8
Středočeský	2,4	1,2	1,7	13,4	0,8	10,4	30,0	2,9	1,5	2,1	12,7	1,4	9,1	29,6	3,1	1,5	2,3	12,6	1,3	10,7	31,5
Jihočeský	2,4	0,5	1,9	11,3	1,6	7,9	25,7	2,4	0,3	1,7	13,7	1,4	6,9	26,6	2,0	0,2	1,2	15,2	2,8	7,6	29,0
Plzeňský	2,7	0,6	2,0	11,4	1,6	8,8	27,1	2,4	0,8	1,7	14,5	1,8	10,7	31,8	2,5	1,1	1,5	11,9	2,3	11,6	30,8
Karlovarský	1,8	1,0	1,9	17,7	0,9	6,5	29,8	1,7	1,0	1,6	14,6	1,1	5,7	25,6	1,4	0,7	1,1	14,2	1,0	7,4	25,7
Ústecký	1,9	1,6	1,7	13,0	0,6	5,9	24,7	2,5	1,6	1,5	11,8	0,4	5,5	23,4	2,9	2,4	1,3	13,8	0,7	7,0	28,0
Liberecký	2,3	0,4	1,4	12,9	1,0	10,2	28,2	2,6	0,5	1,6	12,8	1,3	9,9	28,7	2,0	0,6	2,0	12,2	0,9	16,8	34,6
Královéhradecký	1,9	0,4	1,7	15,1	1,4	9,8	30,1	2,6	0,5	1,7	14,2	0,9	8,3	28,1	2,4	0,3	2,1	15,9	1,5	10,1	32,2
Pardubický	3,4	0,6	2,5	13,5	2,3	10,2	32,5	3,1	0,4	2,1	12,2	3,6	9,5	30,9	2,5	0,5	1,6	13,8	4,4	9,5	32,2
Vysočina	2,3	0,4	1,3	12,5	0,9	9,0	26,3	1,3	0,4	1,4	12,2	0,6	9,0	24,9	1,9	0,3	1,4	13,1	0,6	11,3	28,7
Jihomoravský	3,7	0,6	1,9	16,1	1,4	7,0	30,7	3,8	1,0	1,7	15,7	0,8	7,3	30,3	3,4	1,0	1,8	15,9	2,2	7,7	32,0
Olomoucký	1,5	0,9	1,6	14,6	1,8	9,3	29,6	2,0	0,7	1,1	15,2	1,9	9,0	29,9	2,0	0,4	1,1	13,0	2,2	11,2	30,0
Zlínský	2,4	0,5	1,9	13,5	2,6	8,0	28,8	1,8	0,5	1,7	12,2	2,3	8,0	26,6	1,8	0,6	1,2	14,2	1,6	10,5	29,8
Moravskoslezský	2,4	1,0	1,8	14,3	0,5	6,4	26,2	2,7	0,5	1,0	14,8	0,6	6,9	26,5	2,9	0,8	1,3	15,4	0,7	7,3	28,4
Česká republika	3,0	1,0	2,0	14,3	1,2	7,7	29,2	3,2	0,9	2,1	14,4	1,2	7,4	29,2	3,0	1,1	1,9	14,6	1,6	8,8	31,0

Pramen: ČSÚ (2000, 2003b, 2006f), vlastní výpočty.

Tabulka 7A: Podíl podnikatelů na celkové zaměstnanosti (v %)

	2000			2003			2006		
	Podnikatel se zaměstnanci	Podnikatel bez zaměstnanců	Podnikatelé celkem	Podnikatel se zaměstnanci	Podnikatel bez zaměstnanců	Podnikatelé celkem	Podnikatel se zaměstnanci	Podnikatel bez zaměstnanců	Podnikatelé celkem
Hl. m. Praha	5,7	14,2	19,9	5,8	15,9	21,7	5,5	15,8	21,3
Středočeský	4,8	10,5	15,3	4,6	13,9	18,6	4,7	12,6	17,3
Jihočeský	3,7	10,7	14,4	3,7	11,8	15,5	3,8	10,3	14,1
Plzeňský	3,6	10,3	13,9	2,6	11,5	14,1	4,7	9,9	14,6
Karlovarský	4,7	8,6	13,3	4,3	12,6	16,9	3,8	12,1	15,9
Ústecký	4,3	7,6	11,9	3,6	11,8	15,5	4,7	8,6	13,3
Liberecký	3,3	12,4	15,7	4,6	13,2	17,8	3,7	13,3	17,0
Královéhradecký	3,7	10,6	14,3	4,3	13,1	17,4	4,2	11,6	15,8
Pardubický	4,2	9,6	13,8	3,7	13,8	17,5	2,9	10,1	13,1
Vysočina	3,4	8,1	11,5	2,8	11,1	13,9	2,9	9,8	12,7
Jihomoravský	4,6	10,1	14,7	4,7	11,8	16,5	3,1	12,7	15,8
Olomoucký	2,5	8,4	10,9	4,1	10,0	14,1	3,8	9,7	13,5
Zlínský	3,3	11,9	15,2	3,9	11,5	15,5	4,3	11,9	16,3
Moravskoslezský	3,6	7,0	10,7	3,5	9,2	12,7	3,1	8,3	11,3
Česká republika	4,1	10,2	4,1	4,2	12,4	16,5	4,1	11,4	15,5

Pramen: ČSÚ (2000, 2003b, 2006f), vlastní výpočty.

Tabulka 8A. Vzdělání podnikatelů a zaměstnaných (2006, %)

	Podnikatelé celkem						Zaměstnaní celkem					
	bez vzdělání (ISCED 0)	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	VŠ (ISCED 5, 6)	Celkem	bez vzdělání (ISCED 0)	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	VŠ (ISCED 5, 6)	Celkem
Hl. m. Praha	0,0	3,0	23,1	42,4	31,5	100,0	0,0	3,6	22,9	44,7	28,8	100,0
Středočeský	0,0	2,2	44,0	40,0	13,9	100,0	0,0	7,0	43,3	38,4	11,4	100,0
Jihočeský	0,0	2,8	43,8	35,9	17,5	100,0	0,0	5,8	43,8	37,2	13,3	100,0
Plzeňský	0,0	2,3	39,0	43,4	15,4	100,0	0,0	6,5	42,5	39,3	11,7	100,0
Karlovarský	0,0	4,2	49,7	35,9	10,3	100,0	0,0	9,8	47,8	33,3	9,2	100,0
Ústecký	0,0	4,5	47,2	35,5	12,8	100,0	0,0	8,9	43,5	37,7	9,9	100,0
Liberecký	0,0	4,3	47,5	36,9	11,3	100,0	0,0	8,1	48,6	33,7	9,6	100,0
Královéhradecký	0,0	2,9	50,6	33,5	13,0	100,0	0,0	4,5	43,6	37,6	14,3	100,0
Pardubický	0,0	2,2	51,9	31,7	14,2	100,0	0,0	5,2	48,9	33,4	12,6	100,0
Vysočina	0,0	1,1	48,9	43,5	6,5	100,0	0,0	5,5	47,3	35,6	11,6	100,0
Jihomoravský	0,0	2,4	37,0	34,8	25,8	100,0	0,0	4,9	40,5	36,8	17,8	100,0
Olomoucký	0,0	1,8	48,9	36,9	12,5	100,0	0,0	5,2	50,2	30,5	14,0	100,0
Zlínský	0,0	2,1	50,1	33,2	14,6	100,0	0,0	5,5	46,9	34,9	12,6	100,0
Moravskoslezský	0,0	3,4	39,4	41,2	16,0	100,0	0,0	6,0	44,5	36,5	13,0	100,0
Česká republika	0,0	2,8	40,9	38,2	18,1	100,0	0,0	5,9	42,0	37,3	14,9	100,0

Pramen: ČSÚ (2006f), vlastní výpočty.

Tabulka 9A: Podíl osob pracujících na částečný úvazek

	2000						2003						2006					
	bez vzdělání (ISCED 0)	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	VŠ (ISCED 5, 6)	Celkem	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	VŠ (ISCED 5, 6)	Celkem	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	VŠ (ISCED 5, 6)	Celkem		
Hl. m. Praha	0,0	9,3	4,6	6,9	5,4	6,0	18,2	4,0	6,6	9,2	7,0	18,1	4,0	5,6	7,7	6,3		
Středočeský	22,9	11,8	3,8	4,6	3,7	5,1	9,0	3,5	3,8	2,2	4,0	10,3	3,8	4,6	6,0	4,8		
Jihočeský	0,0	14,1	4,4	3,4	2,1	4,7	8,6	4,1	4,8	3,4	4,7	8,9	4,8	4,7	4,0	4,9		
Plzeňský	0,0	14,5	5,0	7,2	4,6	6,6	9,2	5,4	5,0	6,2	5,6	11,8	3,4	5,5	3,5	4,8		
Karlovarský	0,0	7,7	4,9	5,6	8,6	5,8	6,7	2,3	2,6	1,7	2,9	4,4	3,1	3,7	4,1	3,5		
Ústecký	63,7	4,3	2,2	2,8	3,6	2,8	3,9	2,8	3,4	1,8	3,1	7,0	3,1	2,7	3,5	3,3		
Liberecký	0,0	8,0	4,7	6,3	8,0	5,9	9,7	2,9	3,2	4,4	3,6	7,7	2,6	4,6	6,6	4,1		
Královéhradecký	0,0	10,0	5,2	6,3	4,4	5,9	17,5	6,4	5,5	7,5	6,8	12,9	5,3	4,3	4,0	5,1		
Pardubický	0,0	10,7	6,0	5,8	8,4	6,5	8,9	4,0	5,7	2,5	4,7	11,5	5,4	6,0	8,0	6,3		
Vysočina	21,4	7,7	6,1	4,8	2,7	5,5	11,1	5,4	5,9	4,1	5,7	14,0	3,9	6,6	7,7	5,8		
Jihomoravský	30,2	10,4	3,2	5,3	6,1	5,0	6,7	3,5	5,6	5,1	4,7	6,5	4,4	5,3	6,2	5,2		
Olomoucký	0,0	5,3	4,5	4,5	0,2	4,1	10,8	4,0	3,4	4,4	4,3	12,4	3,8	3,4	4,7	4,3		
Zlínský	0,0	8,5	7,4	6,9	4,6	7,0	13,8	6,3	4,1	5,1	5,8	5,0	3,7	6,8	4,0	4,9		
Moravskoslezský	0,0	7,9	4,6	4,1	2,0	4,4	8,2	5,2	3,7	3,2	4,6	11,6	5,7	5,4	4,7	5,8		
Česká republika	19,6	9,4	4,5	5,3	4,5	5,2	9,5	4,3	4,7	5,4	4,9	10,1	4,2	5,0	5,8	5,1		

Poznámka: Podíl osob bez vzdělání pracujících na částečný úvazek byl v letech 2003 a 2006 roven 0 ve všech krajích. Pramen: ČSÚ (2000, 2003b, 2006f), vlastní výpočty.

Tabulka 10A: Podíl osob, které mají ještě další zaměstnání, na celkovém počtu zaměstnaných v daných vzdělanostních úrovních (%)

	2000					2003					2006				
	bez vzdělání (ISCED 0)	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	VŠ (ISCED 5, 6)	bez vzdělání (ISCED 0)	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	VŠ (ISCED 5, 6)	bez vzdělání (ISCED 0)	základní vzd. (ISCED 1, 2)	SŠ bez maturity (ISCED 3c)	SŠ s maturitou (ISCED 3b, 3a, 4)	VŠ (ISCED 5, 6)
Hl. m. Praha	0,0	6,3	3,1	3,0	6,2	0,0	0,0	1,7	3,2	9,1	0,0	2,5	2,0	1,5	3,1
Středočeský	0,0	1,0	1,4	1,9	2,9	0,0	2,1	1,5	2,5	4,3	0,0	0,3	1,3	2,5	3,8
Jihočeský	0,0	0,5	1,1	3,1	3,0	0,0	1,5	0,8	1,8	3,3	0,0	0,7	0,8	1,9	3,8
Plzeňský	0,0	0,4	2,5	3,9	8,1	0,0	1,6	2,4	3,4	4,1	0,0	0,0	1,7	3,5	5,8
Karlovarský	0,0	1,0	2,7	5,1	1,2	0,0	0,0	1,4	4,1	3,0	0,0	0,7	1,2	2,5	3,2
Ústecký	0,0	1,1	1,2	2,2	5,5	0,0	0,6	1,2	3,1	3,0	0,0	1,1	0,7	3,5	4,1
Liberecký	0,0	0,5	1,6	4,5	8,6	0,0	1,5	2,0	3,4	4,2	0,0	0,9	2,0	2,5	0,8
Královéhradecký	0,0	0,8	2,9	4,1	6,9	0,0	2,1	2,3	5,1	8,1	0,0	2,2	1,9	4,4	3,7
Pardubický	0,0	4,2	1,7	4,6	8,4	0,0	2,5	1,4	2,9	6,2	0,0	2,7	2,2	3,1	8,2
Vysočina	0,0	2,2	2,1	3,9	6,2	0,0	1,1	2,0	3,2	6,0	0,0	2,8	1,6	4,7	6,8
Jihomoravský	0,0	0,9	1,5	1,9	5,7	0,0	1,2	0,5	2,5	5,9	0,0	1,6	0,8	2,1	5,0
Olomoucký	0,0	1,2	2,0	2,4	3,6	0,0	0,0	1,0	1,4	3,2	0,0	0,0	0,6	2,1	2,3
Zlínský	0,0	0,9	1,3	4,2	7,5	0,0	1,3	1,7	3,0	6,2	0,0	0,0	1,2	2,4	3,3
Moravskoslezský	0,0	1,2	1,4	2,3	6,1	0,0	0,0	1,7	2,4	4,4	0,0	0,0	1,4	3,0	5,8
Česká republika	0,0	1,5	1,8	3,0	5,8	0,0	1,1	1,5	2,9	6,0	0,0	1,0	1,3	2,7	4,2

Pramen: ČSÚ (2000, 2003b, 2006f), vlastní výpočty.

8. LITERATURA

- Czesaná, V., Kofroňová, O., Vymazal, J.:** Vybrané faktory rozdílů v účasti na dalším vzdělávání. Praha, NOZV 2006.
- Czesaná, V., Matoušková, Z.:** Účast a bariéry vzdělávání starších osob. Praha, NOZV 2006.
- Czesaná, V., Matoušková, Z., Havlíčková, V.:** Další vzdělávání v ČR. Praha, NOZV 2006.
- ČSÚ:** Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) 2Q 2000. Praha, ČSÚ 2000.
- ČSÚ:** VŠPS 2Q 2003. Praha, ČSÚ 2003 (b).
- ČSÚ:** Demografická ročenka České republiky za rok 2005. Praha, ČSÚ 2006 (a).
- ČSÚ:** Informační a komunikačních technologie v podnikatelském sektoru ČR v roce 2005. Praha, ČSÚ 2006 (b).
- ČSÚ:** Inovace v ČR v roce 2005. Praha, ČSÚ 2006 (c).
- ČSÚ:** Regionální účty 2005 (www.czso.cz), ČSÚ 2006 (d).
- ČSÚ:** Technické inovace v ČR 2003-2005. Praha, ČSÚ 2006 (e).
- ČSÚ:** VŠPS 2Q 2006. Praha, ČSÚ 2006 (f).
- ČSÚ:** Zásoba lidských zdrojů v oblasti vědy a technologií, Praha, ČSÚ 2006 (g).
- ČSÚ:** Vzdělávání – Datové údaje (www.czso.cz), ČSÚ 2007 (b).
- EC:** White Paper on education and training: teaching and learning - towards the learning society. Luxembourg, EC 1995.
- EC:** Task-Force on ICT sector Competitiveness and ICT Uptake; Skills and employability; Working group 5; Brussels, EC 2006.
- EC:** From Bergen to London – The contribution of European Commission to the Bologna Process. Brussels, EC 2007 (a).
- EC:** Focus on the Structure of Higher Education in Europe. National trends in the Bologna Process. Brussels, EC 2007 (b).
- EUROSTAT:** Science and technology, Structure of Earnings Survey, Luxembourg, EUROSTAT 2002 (a).
- EUROSTAT:** Labour Force Survey. Luxembourg, EUROSTAT 2000.
- EUROSTAT:** Labour Force Survey. Luxembourg, EUROSTAT 2003.
- EUROSTAT:** Labour Force Survey. Luxembourg, EUROSTAT 2004.
- EUROSTAT:** Labour Force Survey. Luxembourg, EUROSTAT 2005.
- EUROSTAT:** Labour Force Survey. Luxembourg, EUROSTAT 2006 (b).
- EUROSTAT:** Labour Force Survey, Luxembourg, EUROSTAT 2007 (c).
- EUROSTAT:** Population and social conditions. Luxembourg, EUROSTAT 2007 (d).
- EUROSTAT:** Science and Technologies, Luxembourg, EUROSTAT 2007 (e).
- Hartz, P.:** Job revolution. Nové trendy ve světě práce. Praha, Management Press 2003.
- IMD:** International Competitiveness Yearbook. Lausanne, IMD 2007.
- Jedličková, P.:** Přístup k využívání ICT z hlediska dalšího vzdělávání: nerovnosti v zapojení do informační společnosti. Praha, NOZV 2006.
- Matějů, P., Straková, J. a kol.:** (Ne)rovné šance na vzdělání. Vzdělanostní nerovnosti v České republice. Academia, Praha 2006.
- Ministerstvo průmyslu a obchodu:** Panorama zpracovatelského průmyslu a souvisejících služeb. Praha, MPO 2006.
- NOZV, CVVM:** Šetření jednotlivců – účast na dalším vzdělávání. Praha, NOZV, CVVM 2006.
- OECD:** Lifelong learning for all. Paris, OECD 1996.
- OECD:** Education at a Glance. Paris, OECD Indicators 2006 (a).
- OECD:** Four Futures Scenarios for Higher Education. Paris, OECD 2006 (b).
- OECD:** Employment Outlook. Paris, OECD 2007 (a).
- OECD:** Online Education Database, Paris, OECD 2007 (b).
- OECD, EUROSTAT:** The Manual on the Measurement of Human Resources devoted to S&T. OECD, EUROSTAT 1995.
- Pírko L.:** Inovace a rozvoj lidských zdrojů. Praha. NOZV 2006.

ÚIV: Statistická ročenka školství 2005/2006 - Výkonové ukazatele. Praha, ÚIV 2006 (a).

ÚIV: Vývojová ročenka školství 2000/2001 – 2005/2006. Praha, ÚIV 2006 (b).

Voříšek, J., Doucek, P., Novotný, O.: Konkurenceschopnost absolventů IT oborů VŠ a VOŠ na trhu práce v ČR – Hlavní výsledky projektu. Praha, Česká společnost pro systémovou integraci (ČSSI) 2007.

WEF: The Global Competitiveness Report 2004-2006. Geneva, Palgrave Macmillan 2007.

Winkler, J., Žižlavský, M. a kol.: Český trh práce a Evropská strategie zaměstnanosti. Brno, FSS MU 2004.

Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání Národního vzdělávacího fondu

Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání působí jako analyticko-výzkumná sekce Národního vzdělávacího fondu. Vznikla z iniciativy Evropské vzdělávací nadace (ETF). Od roku 2004 je součástí evropské sítě ReferNet, která je zřízena Evropským centrem pro rozvoj odborného vzdělávání (Cedefop).

Observatoř poskytuje informace, shromažďuje data, analyzuje tendence a provádí výzkum v oblasti rozvoje lidských zdrojů, trhu práce, vzdělávání a předvídání kvalifikačních potřeb. Od roku 2005 je jedním z pracovišť Centra výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky (MŠMT 1M0524), v rámci něhož provádí výzkum kvality lidských zdrojů jako faktoru konkurenceschopnosti. Další dlouhodobé výzkumné projekty jsou zpracovávány pro MPSV a jsou zaměřeny na (i) nerovnosti v šancích na vzdělání, (ii) nároky společnosti vědění na kvalifikaci lidských zdrojů a na vzdělávání, (iii) souvislosti stárnutí populace a vzdělávání.

Národní observatoř se podílí na mnoha mezinárodních projektech zpracováváných pro Evropskou komisi, Cedefop, OECD. Při jejich realizaci spolupracuje s partnerskými organizacemi v zahraničí (např. QCA - Velká Británie, BIBB - Německo, CEREQ a OREF - Francie, ISFOL - Itálie, University of Bremen - Německo, ROA - Nizozemí, ESRI - Irsko). V rámci České republiky spolupracuje zejména s výzkumnými institucemi, které se zabývají problematikou trhu práce, vzdělávání a sociální problematikou (SoÚ AVČR, VÚPSV, NÚOV, ÚIV, CSVŠ, CERGE), ale i s organizacemi zaměstnavatelů, odbory a ČSÚ.

Opletalova 25
110 00 Praha 1
tel: +420 224 500 545
fax: +420 224 500 502
e-mail: observatory@nvf.cz
<http://www.nvf.cz/observatory>